МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра _бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту___
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
_____
(підпис)
“___”_____2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності __071 «Облік і оподаткування»_____
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою __«Облік, аудит і податковий консалтинг» ___
(назва освітньої програми)

на тему: «Облік і контроль витрат підприємницької діяльності у сфері агробізнесу на прикладі ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»»
(назва теми)

Виконавець:
студент ФМОІТ група 41
Тюпа Олексій Олексійович _____
(прізвище, ім’я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:
к.е.н., доцент_____
(науковий ступінь, вчене звання)
Добрунік Тетяна Пилипівна _____
(прізвище, ім’я, по батькові) /підпис/

Одеса 2026

ЗМІСТ

ВСТУП……... 3

РОЗДІЛ 1. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ….. 6

1.1. Витрати в підприємницькій діяльності суб'єктів агробізнесу: сутність та значення …… 6

1.2. Нормативне забезпечення формування обліково-звітної інформації про витрати діяльності підприємств…….. 12

1.3. Проблемні аспекти облікового забезпечення формування витрат в системі управління результатами діяльності підприємств…….. 18

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФОМРУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ВИТРАТ ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»…… 25

2.1. Організаційно-економічно характеристика підприємства ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»…… 25

2.2. Загальна організація обліку та документальне підтвердження формування витрат на підприємстві……. 33

2.3. Практичні аспекти відображення витрат в обліковій системі підприємства …….. 41

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»…… 50

3.1. Аналіз витрат та рівня прибутковості підприємства…….. 50

3.2. Методика проведення контролю витрат підприємницької діяльності …… 58

3.3. Напрямки удосконалення обліково-аналітичного забезпечення витрат в системі управління підприємством …….. 66

ВИСНОВКИ……. 74

Список використаних джерел……... 80

Додатки……. 85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Динамічні зміни ринкового середовища та посилення конкурентного тиску в аграрному секторі зумовлюють необхідність трансформації підходів до організації діяльності суб'єктів малого агробізнесу, зокрема у частині формування та обліку витрат підприємницької діяльності.

Водночас малий і середній агробізнес функціонує в умовах підвищених ризиків, спричинених як внутрішніми структурними диспропорціями галузі, так і зовнішніми викликами, пов'язаними з воєнною агресією та нестабільністю економічного середовища. Незалежно від організаційно-правової форми, масштабу діяльності чи обраної системи оподаткування, суб'єкти аграрного підприємництва орієнтовані на підвищення результативності господарювання шляхом зростання доходів і раціоналізації витрат. Саме взаємозв'язок доходів і витрат формує фінансовий результат, визначає рівень рентабельності, впливає на інвестиційну привабливість підприємства та обґрунтовує вибір податкової моделі, механізмів державної підтримки й формування звітності. У зв'язку з цим удосконалення системи обліку та контролю саме підприємницьких витрат суб'єктів малого агробізнесу набуває особливої актуальності та потребує адаптації до сучасних економічних умов і галузевої специфіки.

Окремі питання теорії та методики бухгалтерського обліку та контролю підприємницьких витрат, а також їх аналітичної діагностики взагалі та, зокрема, у сфері аграрного бізнесу, знайшли відображення у працях таких науковців як Вінідіктова В.С., Гуменна-Дерій М., Добрунік Т.П., Іванов М., Колісник О., Кравець О.В.П., Лепетан І.М., Мінаєв Д. Назаренко Т. П., Нестеренко, О., Омецінська І. Педченко Н.С., Тітенко Л.В., Мілька А.І, Артюх-Пасюта О.В., Тітенко Ю.А. Пристемський О. Садовська І., Свиноус І., Гаврик О., Павлова Г.Є., Приходько І. П., Волчанська Л. В. Хачатурян, Б. О. Хмелюк А.В., Міщенко Д.А. Жадан Т.А., Жук Є.А., Якименко-Терещенко Н.В., Яловега Л. В., Яновський Д.Л. Проте, облікове забезпечення розвитку малого агарного

бізнесу, а особливо в частині формування їх підприємницьких витрат, актуалізується у період політико-економічної нестабільності та трансформаційних процесів в аграрній сфері.

Мета і завдання дослідження. Метою підготовки кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження теоретичних положень і практичних механізмів формування підприємницьких витрат у системі бухгалтерського обліку і контролю суб'єктів малого аграрного підприємництва, а також розроблення пропозицій щодо підвищення ефективності їх обліково-аналітичного забезпечення. Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких ***завдань:***

– розкрити економічну природу витрат та їх класифікаційні ознаки в обліковій системі суб'єктів малого агробізнесу;

– дослідити нормативно-правові засади організації бухгалтерського обліку підприємницьких витрат у сфері агробізнесу;

– визначити управлінські аспекти облікового забезпечення підприємницьких витрат з урахуванням специфіки агробізнесу;

– надати організаційно-економічну характеристику діяльності ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» та проаналізувати основні показники його фінансово-господарської діяльності;

– проаналізувати систему документального оформлення операцій із формування витрат та порядок їх узагальнення в облікових регістрах;

– дослідити практику ведення бухгалтерського обліку витрат на базовому підприємстві, як суб'єкту агробізнесу;

– здійснити аналіз структури та динаміки підприємницьких витрат як чинника формування фінансових результатів;

– охарактеризувати організаційні аспекти внутрішнього контролю витрат у системі управління малим суб'єктом агробізнесу;

– обґрунтувати напрями вдосконалення обліково-аналітичного та контрольного забезпечення підприємницьких витрат суб'єктів малого агробізнесу.

Об'єктом дослідження є процес організації обліково-контрольного забезпечення формування підприємницьких витрат суб'єкта малого аграрного бізнесу – ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ». ***Предметом дослідження*** є теоретико-методичні та практичні аспекти формування витрат в системі обліку та контролю підприємств малого аграрного бізнесу.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети та виконання визначених завдань у роботі застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що ґрунтуються на системному підході до аналізу теоретичних, методичних і організаційних засад обліку та контролю витрат суб'єктів малого агробізнесу. У процесі дослідження використано абстрактно-логічний метод – для теоретичного узагальнення наукових підходів і формування обґрунтованих висновків щодо формування витрат та їх обліково-контрольної системи; монографічний метод – для поглибленого вивчення економічної сутності витрат, особливостей їх формування у сфері агробізнесу; економіко-статистичні методи – для аналізу структури та динаміки витрат; CVP-аналіз – для визначення точки беззбитковості, рівня операційного ризику та запасу фінансової стійкості суб'єкта агробізнесу.

Інформаційною базою Інформаційною основою роботи слугували нормативно-правові акти, що регламентують організацію бухгалтерського обліку, оподаткування та фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва в аграрному секторі, наукові публікації вітчизняних авторів з проблематики обліку, контролю і аналізу витрат, а також практичні матеріали досліджуваного підприємства, зокрема установчі документи, первинні документи, регістри аналітичного та синтетичного обліку витрат, податкова і фінансова звітність.

Публікації. Тюпа О.О. Особливості облікового забезпечення формування витрат у сфері агробізнесу. *Цифровізація науки та сучасні тренди її розвитку: матеріали* IX Міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2026 р). м. Хмельницький. 2026. С. 47-49. URL: https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/issue/view/inter-15.05.2026.

РОЗДІЛ 1. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ

1.1. Витрати в підприємницькій діяльності суб'єктів агробізнесу: сутність та значення

Аграрний бізнес являє собою сукупність видів підприємницької діяльності, пов'язаних із виробництвом, переробкою, зберіганням, транспортуванням і реалізацією сільськогосподарської продукції, а також із забезпеченням ресурсної та інфраструктурної підтримки аграрного виробництва. Він функціонує як складова агропромислового комплексу та охоплює повний ланцюг створення вартості – від виробництва сировини до доведення готової продукції до кінцевого споживача.

З економічної точки зору аграрний бізнес є системою господарських відносин, що поєднує виробничі, фінансові, інноваційні та торговельні процеси у сфері використання земельних і біологічних ресурсів з метою отримання прибутку та забезпечення продовольчої безпеки.

Аграрний бізнес – це комплексна система підприємницької діяльності, що охоплює виробництво, переробку, ресурсне забезпечення та реалізацію сільськогосподарської продукції й функціонує в межах агропромислового комплексу з метою формування доданої вартості, отримання прибутку та забезпечення продовольчої безпеки держави. Як і у будь-якій сфері, при здійсненні підприємницької діяльності в агробізнесі формуються витрати, що пов'язані із основними та допоміжними процесами.

Поглиблене дослідження економічного змісту та сутнісної природи категорії витрат є важливою передумовою підвищення ефективності управління підприємством. Чітке розуміння сутності витрат, їх структури та факторів формування дозволяє забезпечити обґрунтоване планування, контроль і аналіз витратної діяльності. Це, у свою чергу, сприяє формуванню ефективної політики управління доходами, витратами та прибутком підприємства, орієнтованої на

раціональне використання ресурсного потенціалу та досягнення стратегічних цілей. Крім того, удосконалення підходів до ідентифікації витрат створює можливості для підвищення прозорості управлінських процесів, своєчасного виявлення резервів зниження витрат і прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що в сукупності забезпечує зростання конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Так на думку науковців, витратами є кількість використаних ресурсів, що були задіяні у процесі діяльності підприємства та відтворені в грошовому вимірнику для отримання прибутку, а також нарощення зобов'язань перед кредиторами та бюджетом [22, с. 34]. У дослідженні науковців систематизовано окремі визначення категоріальної сутності витрат підприємства (рис. 1.1).

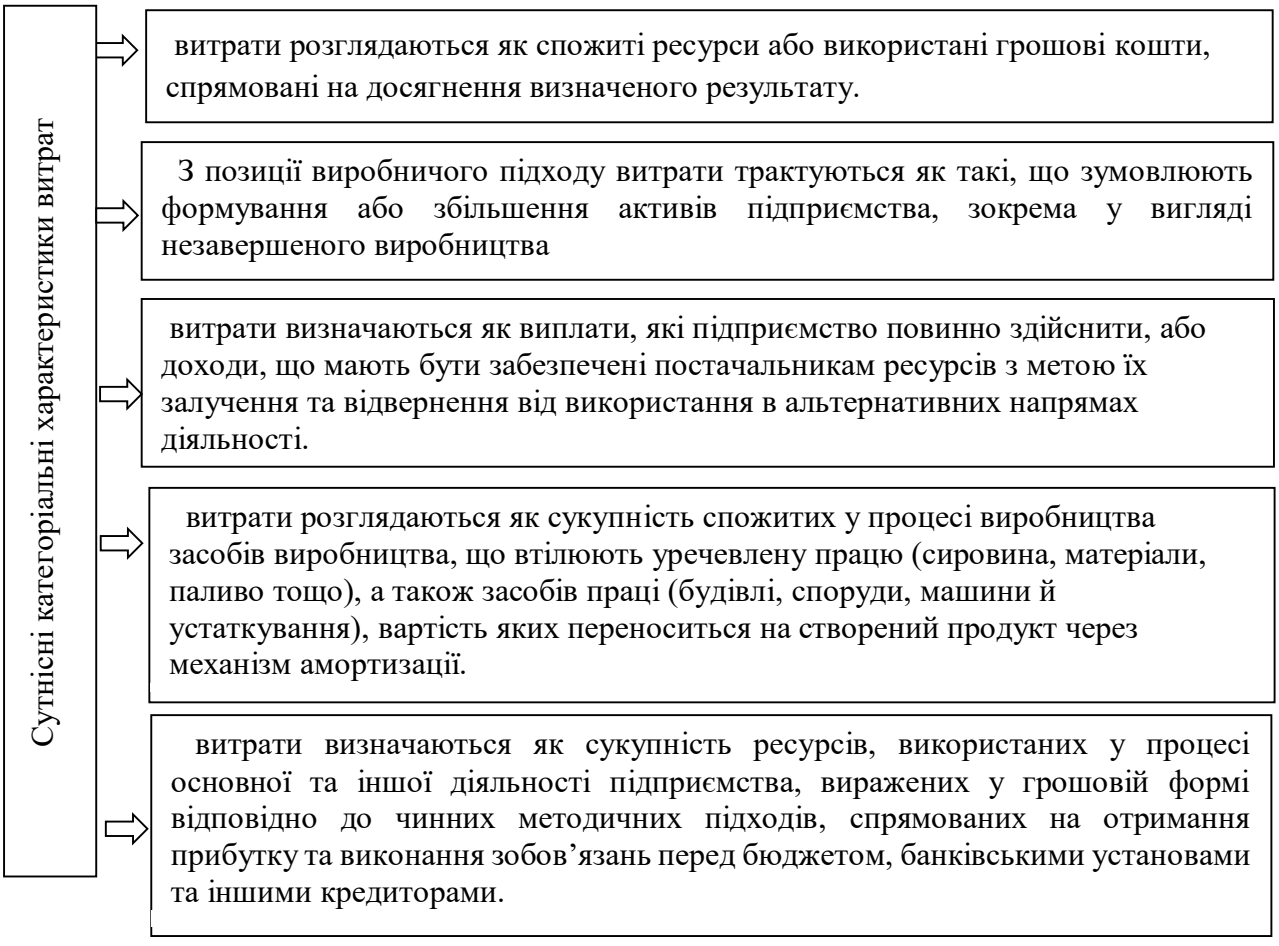

Рис. 1.1. Сутнісні характеристики витрат підприємств

Джерело: складено за даними [22, с. 30]

Наведені підходи дають змогу комплексно охарактеризувати витрати як економічну категорію, що пов’язана з досягненням визначеного результату, формуванням доходу, виникненням незавершеного виробництва, використанням ресурсів, а також процесами амортизації. У цьому контексті витрати відображають спожиті ресурси, здійснені виплати та використані грошові кошти.

Водночас слід зазначити, що в більшості розглянутих підходів основний акцент зроблено на матеріальній складовій витрат, зокрема на спожитих ресурсах, витрачених коштах, використаних активах, засобах виробництва та праці. Однак сучасні наукові підходи до трактування витрат розширюють їх зміст, включаючи не лише матеріальні витрати, а й витрати на оплату праці персоналу та відповідні нарахування, що відображає більш повне розуміння структури витрат підприємства.

У наукових дослідженнях обґрунтовується необхідність чіткого розмежування понять «витрати» та «затрати», а також уточнення економічної сутності категорії «витрати» з урахуванням низки ключових аспектів. Зокрема, зазначається, що більшість витрат розглядається як складова затрат у контексті руху ресурсів підприємства. Водночас витрати формуються внаслідок зменшення активів через їх вибуття або втрати, тобто у вигляді прямих збитків, які не завжди супроводжуються безпосереднім рухом ресурсів. Крім того, витрати можуть виникати в результаті збільшення зобов’язань підприємства. Важливо підкреслити, що витрати виступають одним із визначальних чинників формування фінансового результату діяльності підприємства, зокрема прибутку або збитку звітного періоду.

Як зазначають науковці, витрати виступають складною багатовимірною економічною категорією, характер якої визначається місцем їх виникнення, функціональним призначенням у структурі підприємства та стадією його господарської діяльності. Формування витрат відбувається в межах операційної, інвестиційної та стратегічної діяльності суб’єкта господарювання, при цьому вони слугують індикатором ефективності використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів [35].

Так, агробізнесу притаманна такий вид економічної діяльності, як післяврожайна діяльність, тобто діяльність суб'єктів підприємництва, яка охоплює комплекс операцій із доведення сільськогосподарської продукції до стану, придатного для зберігання, транспортування та реалізації. Для цієї сфери характерні специфічні витрати, пов'язані з доробкою, зберіганням і логістикою продукції. До основних груп витрат, які формуються за таким видом діяльності можна віднести наступні (рис. 1.2).

.

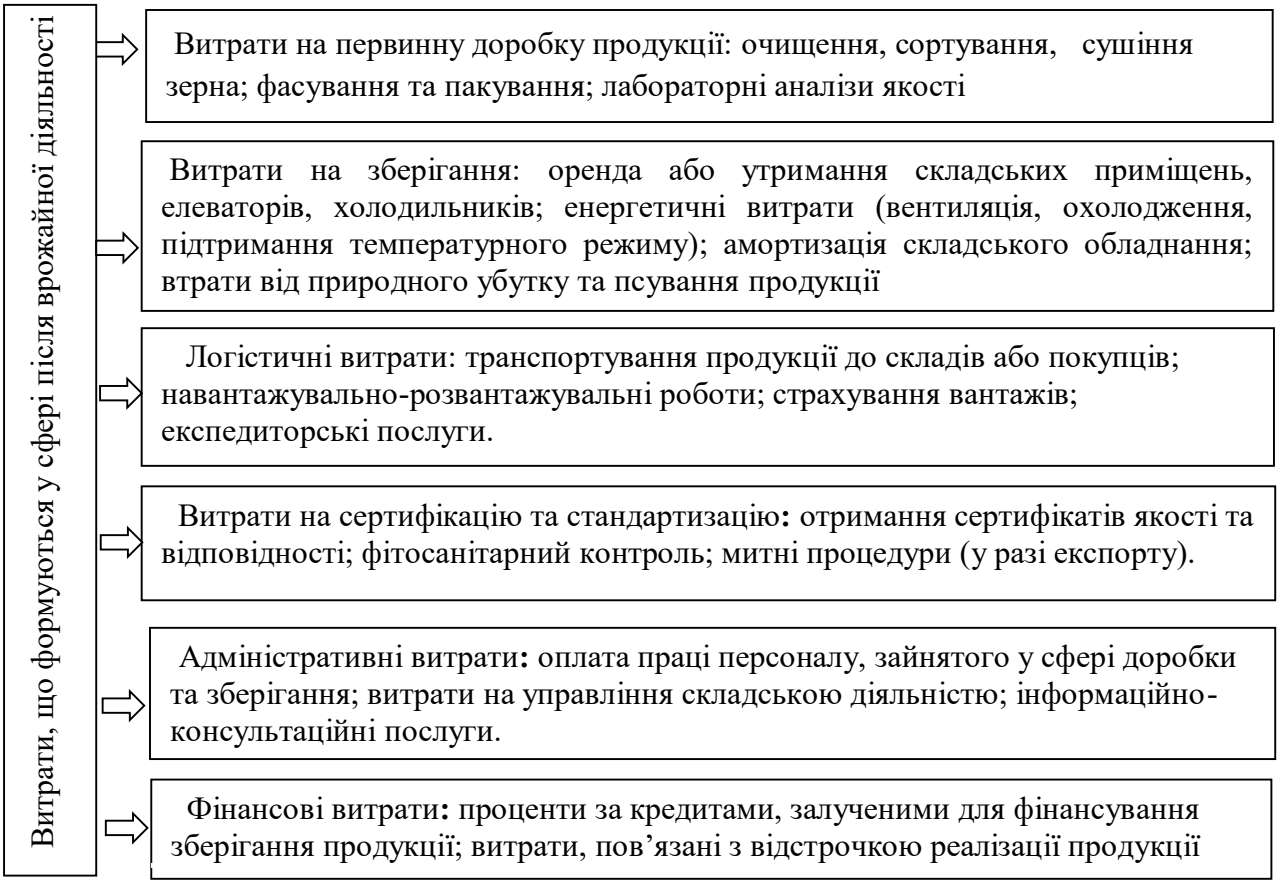

Рис. 1.2. Витрати, що формуються у сфері агробізнесу за видом післяврожайної діяльності

Джерело: складено за даними [14, с. 102]

Отже, витрати післяврожайної діяльності в агробізнесі являють собою сукупність матеріальних, трудових, фінансових і логістичних витрат, пов'язаних із доробкою, зберіганням, транспортуванням та підготовкою сільськогосподарської продукції до реалізації, що формують складову

собівартості та безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності аграрного підприємства.

Відповідно до загальноприйнятої методики групування витрат за економічними елементами (з урахуванням підходів НП(С)БО 16 «Витрати»), витрати в агробізнесі можуть бути систематизовані таким чином (рис. 1.3).

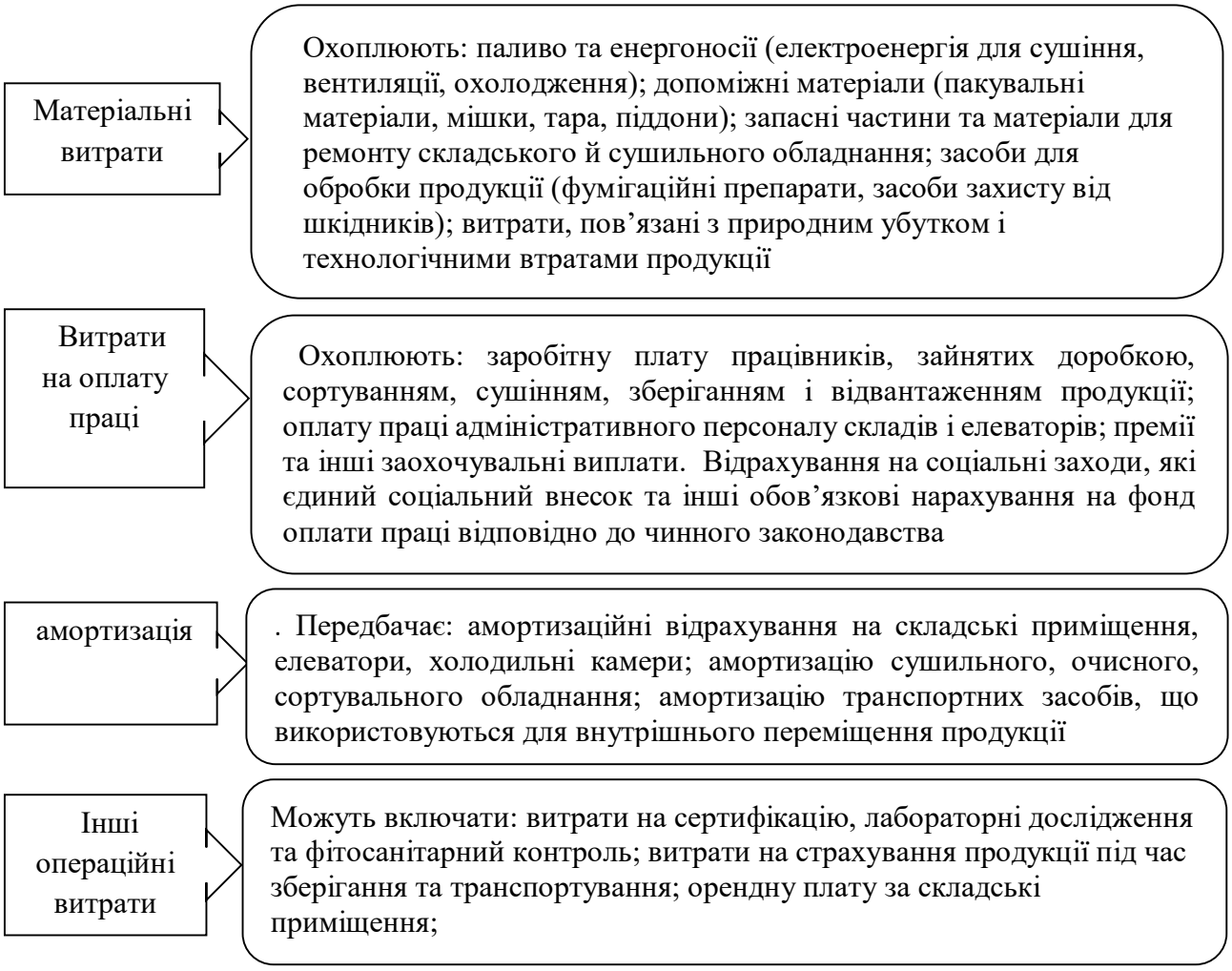

Рис. 1.3. Класифікація витрат за економічними елементами у сфері агробізнесу

Джерело: складено за даними [16]

Для узгодження класифікації витрат післяврожайної діяльності з потребами управлінського обліку доцільно доповнити їх групування за такими ознаками, що забезпечують прийняття управлінських рішень (рис. 1.4).

.

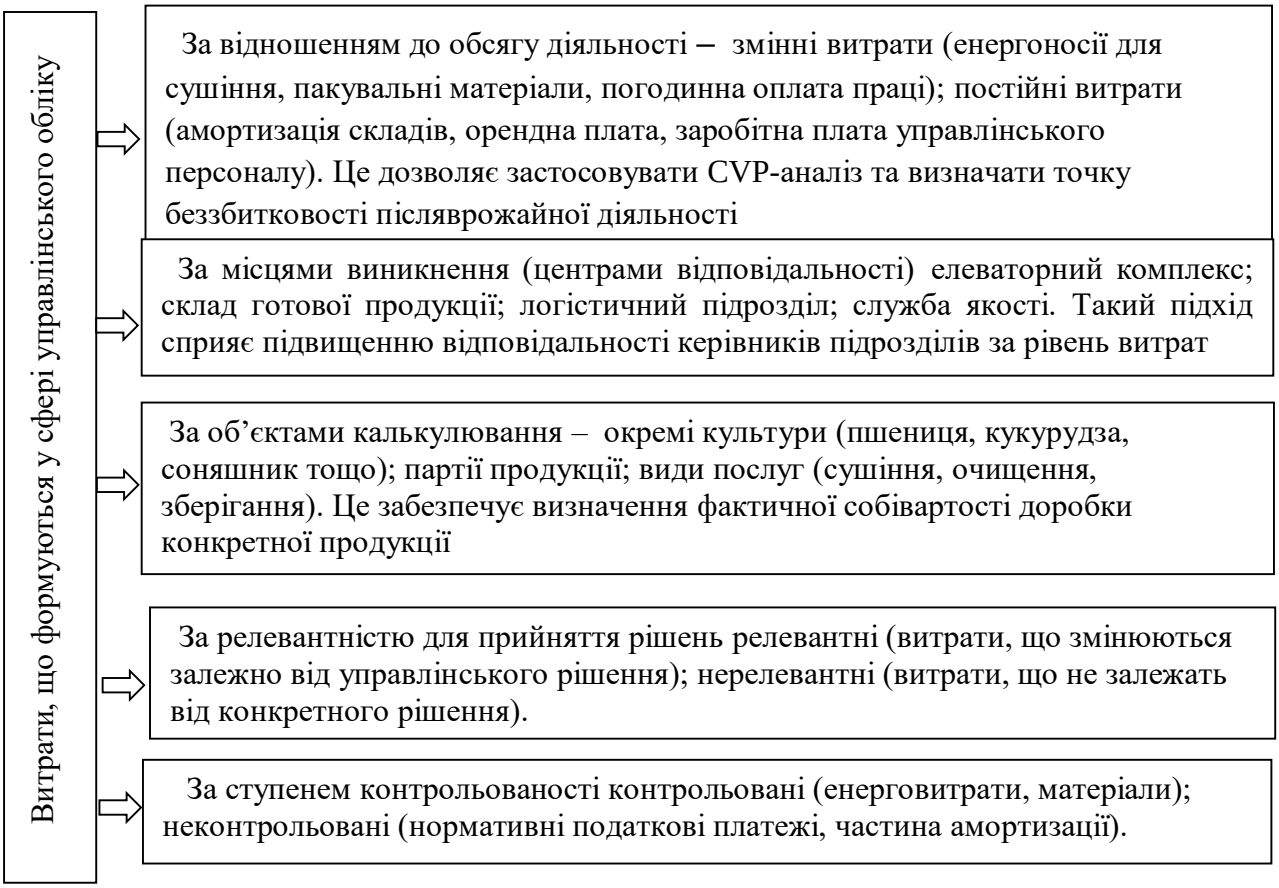

Рис. 1.4. Управлінська класифікація витрат у сфері агробізнесу

Джерело: складено за даними [14, с. 107]

Узгодження класифікації витрат післяврожайної діяльності з системою управлінського обліку передбачає їх групування не лише за економічними елементами, а й за ознаками змінності, місцями виникнення, об'єктами калькулювання, релевантністю та контрольованістю, що забезпечує формування аналітичної інформації для оцінювання ефективності діяльності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Отже, витрати підприємницької діяльності виступають індикатором функціонування суб'єктів агробізнесу та складовою формування його фінансових результатів віддзеркалюючи при цьому використані ресурси у грошовому вимірнику та одночасно зумовлюють зростання зобов'язань підприємства.

1.2. Нормативне забезпечення формування обліково-звітної інформації про витрати діяльності підприємств

З метою формування релевантної інформації щодо результатів діяльності підприємств та надання користувачам повної і правдивої інформаційної бази витрати підприємницької діяльності мають бути систематизовані в системі обліку та формалізовані у звітності у частині складової формування фінансових результатів.

Витрати підприємницької діяльності беруть участь у показниках, що виступають об'єктом оподаткування відповідних податків і зборів. Нараховані відповідно до чинного податкового законодавства податки і збори відносяться на відповідні витрати підприємств – або списуються на витрати періоду, або навіть й включаються у собівартість продукції, що притаманно саме аграрному сектору економіки.

Обов'язкове ведення обліку регламентовано податковим законодавством як для юридичних осіб, так і для фізичних осіб-підприємців. Проте, організація та форми ведення обліку мають окремі відмінності.

Суб'єкти господарювання, що здійснюють підприємницьку діяльність у формі юридичних осіб, зобов'язані організовувати та вести бухгалтерський облік відповідно до чинного законодавства, а також формувати фінансову звітність, яка забезпечує повне й достовірне відображення інформації про активи, власний капітал, зобов'язання, доходи, витрати та фінансові результати діяльності. Така інформація є необхідною для прийняття обґрунтованих управлінських і податкових рішень внутрішніми користувачами та для оцінки фінансового стану й результатів діяльності підприємства зовнішніми заінтересованими сторонами.

Регламентація обліку операційних витрат у системі бухгалтерського обліку поділяється на загальну та внутрішню. Загальна регламентація охоплює сукупність нормативно-правових вимог, принципів і методичних положень, які є обов'язковими для всіх суб'єктів господарювання під час визнання, оцінки та відображення операційних витрат у бухгалтерському обліку і фінансовій

звітності. Зовнішня регламентація обліку витрат формує нормативну базу, яка забезпечує єдність методології бухгалтерського й податкового обліку витрат, порівнянність фінансової звітності та контроль з боку держави (рис. 1.5).

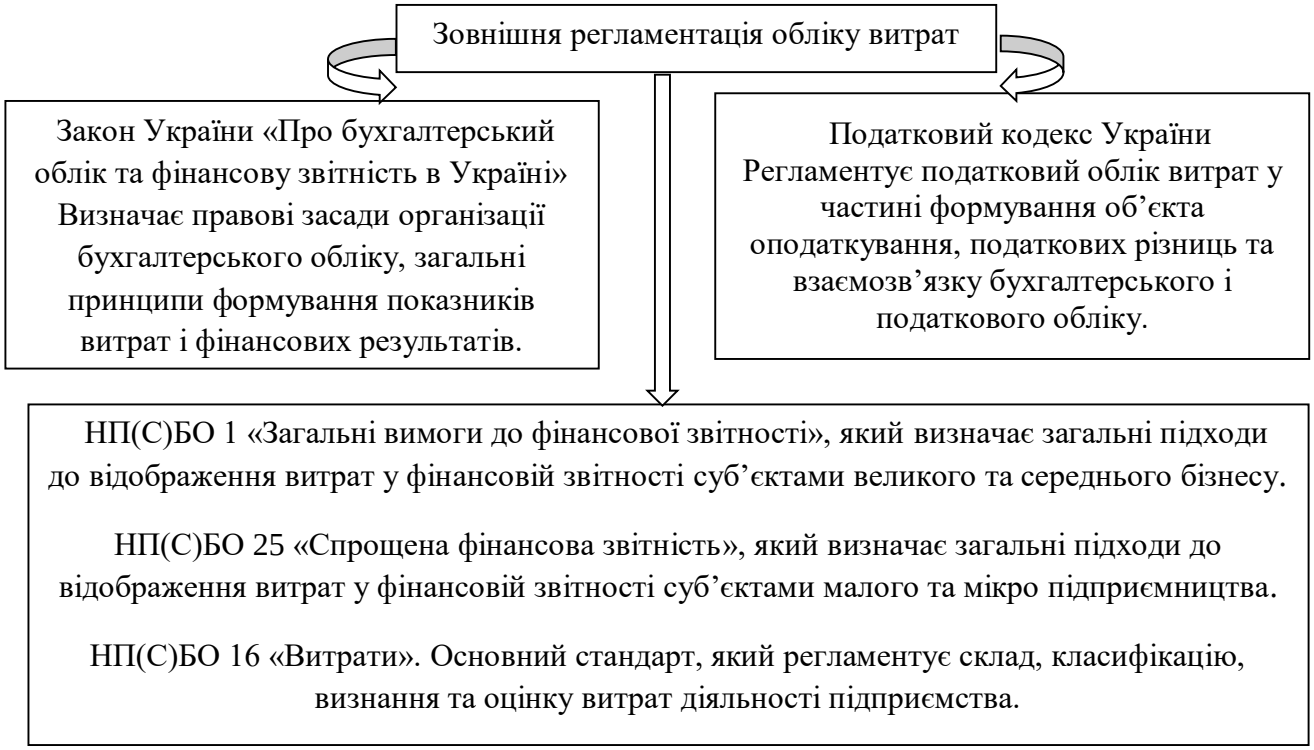

Рис. 1.5. Зовнішня регламентація обліку витрат

Джерело: складено автором за даними [16; 23; 25]

Також в частині формування витрат застосовуються й норми інших національних стандартів обліку. Зокрема, порядок нарахування амортизації основних засобів, яка буде включена до витрат підприємства, регламентовано НП(С)БО 7 «Основні засоби». Порядок нарахування амортизації має бути узгоджений з вимогами Податкового кодексу України, оскільки саме податковим законодавством передбачено граничні терміни використання об'єктів основних засобів, що впливає на визначення суми нарахованої амортизації та відповідно й витрат, що будуть віднесені на формування фінансового результату як об'єкта оподаткування податком на прибуток.

Така ж концепція стосується й вартості запасів при їх вибутті, яка буде віднесена на витрати поточного періоду при визначенні фінансового результату.

Порядок визначення вартості запасів, що мають бути використані на виробничі потреби, або реалізовані на сторону іншим споживачам (покупцям), визначається НП(С)БО 9 «Запаси».

Загальні умови щодо порядку визнання витрат, їх класифікації та відображення у звітності регламентовано НП(С)БО 16 «Витрати» (рис. 1.6).

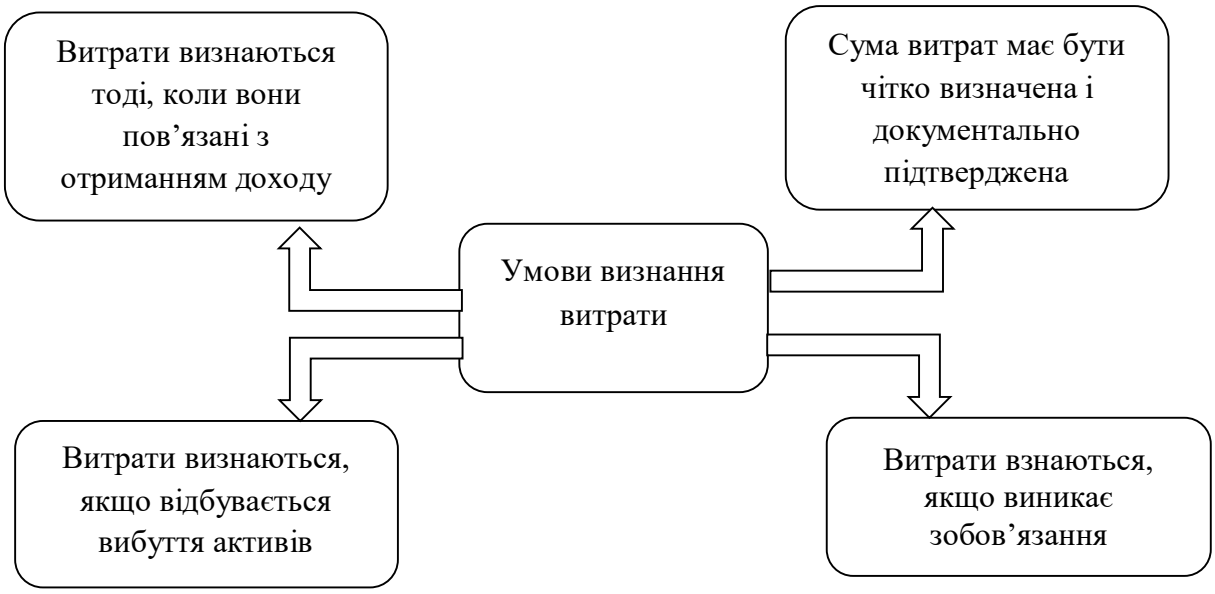

Рис. 1.6. Загальні критерії визнання витрат

Джерело: складено за даними [16]

Якщо формалізувати умови визнання витрат, то вони в обліку визнаються, якщо є зв'язок з отриманими доходами, очікується зменшення економічних вигід, їх суму можна достовірно визначити і така операція фактично відбулася на підприємстві.

Особливість формування і визнання витрат в агробізнесі полягає в тому, що процес виробництва має біологічний, тривалий і сезонний характер, тому витрати не завжди визнаються одразу, як у більшості інших галузей.

З точки зору відображення в обліку та фінансовій звітності підприємств витрати та доходи суб'єктів господарювання будь-якої галузі економіки, у тому числі й торговельної, розмежовуються за видами діяльності: операційною (основною та іншою операційною), фінансовою та інвестиційною (рис 1.7).

.

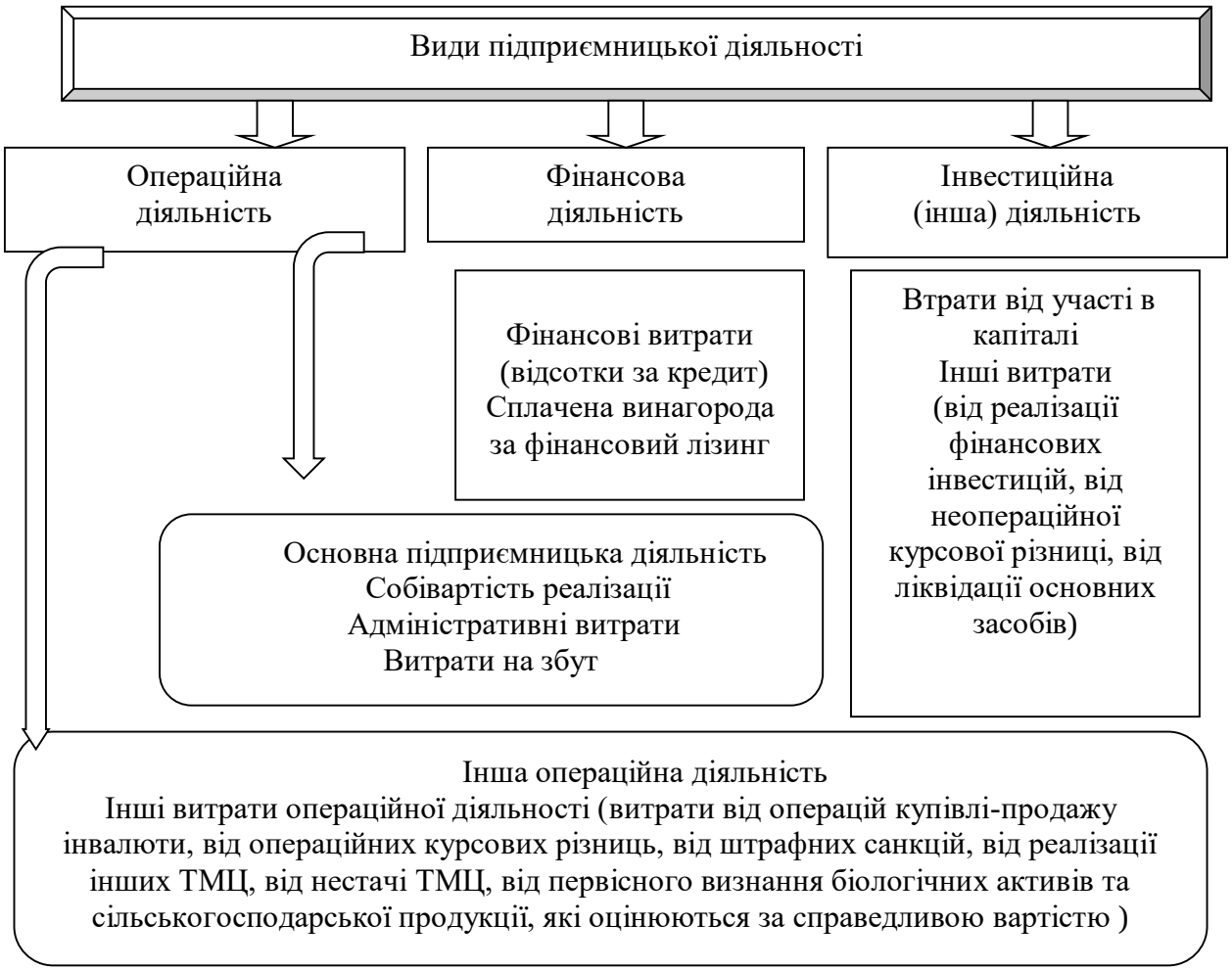

Рис. 1.7. Види витрат за видами діяльності в системі обліку і звітності

Джерело: складено за даними [16]

Отже, витрати підприємницької діяльності в системі звітності систематизуються відповідними складовими операційної діяльності, фінансової та інвестиційної діяльності за окремими статтями у формі «Звіт про фінансові результати, яка має свою конфігурацію для підприємств великого, середнього, малого та мікробізнесу.

Витрати у звітності відображуються шляхом перенесення інформації з відповідних рахунків, які призначені для обліку відповідних витрат. підприємства можуть застосовувати одночасно рахунки для обліку витрат за функціональним призначенням та за економічними елементами. Для обліку витрати діяльності використовуються рахунки класу 9 «Витрати діяльності», а

для обліку за економічними елементами – рахунки класу 8 «Витрати за елементами». Якщо застосовується поелементна систематизація витрат, то вони відносяться за дебетом відповідних рахунків і субрахунків, а потім включаються до витрат за функціональним призначенням і у подальшому списуються на виробничі витрати, загальновиробничі витрати та включаються у витрати періоду. Взаємозв'язок витрат сформованих за економічними елементами та за функціональним призначенням наведено на рис. 1.8.

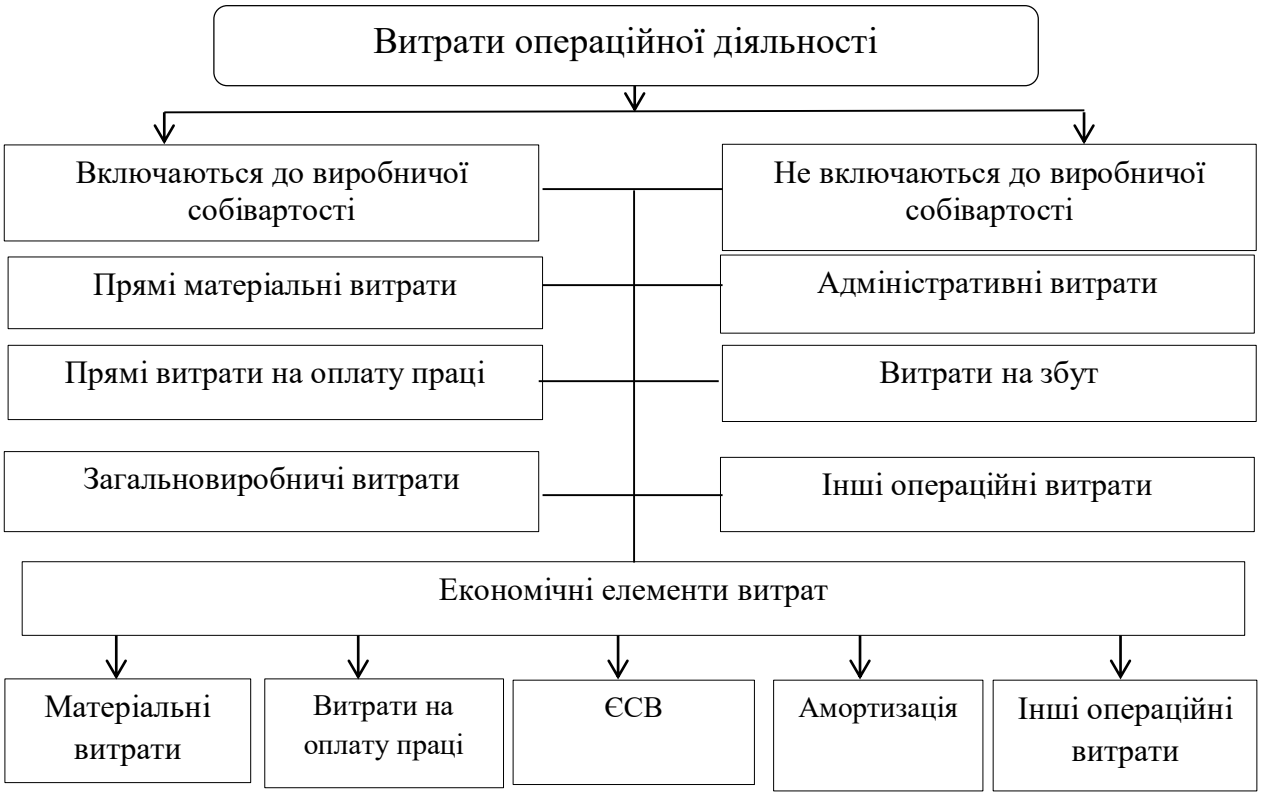

Рис.1.8. Взаємозв'язок витрат за економічними елементами та за функціональним призначенням

Джерело: складено за даними [16]

Витрати, що пов'язані із формуванням собівартості продукції, або виконаних робіт та послуг систематизуються в обліковій системі також за відповідними статтями калькуляції, які визначаються з урахуванням специфіки галузі функціонування такого суб'єкта господарювання.

Вибір системи відображення витрат підприємницької діяльності відноситься до внутрішньої регламентації суб'єкта господарювання.

Внутрішня регламентація визначає порядок облікового відображення операційних витрат на рівні окремого підприємства з урахуванням особливостей його організаційної структури, характеру господарської діяльності та цілей управління витратами.

До внутрішньої регламентації обліку витрат належать внутрішні організаційно-розпорядчі та методичні документи підприємства, які визначають конкретний порядок формування, обліку, контролю та аналізу витрат з урахуванням особливостей діяльності суб'єкта господарювання (рис. 1.9).

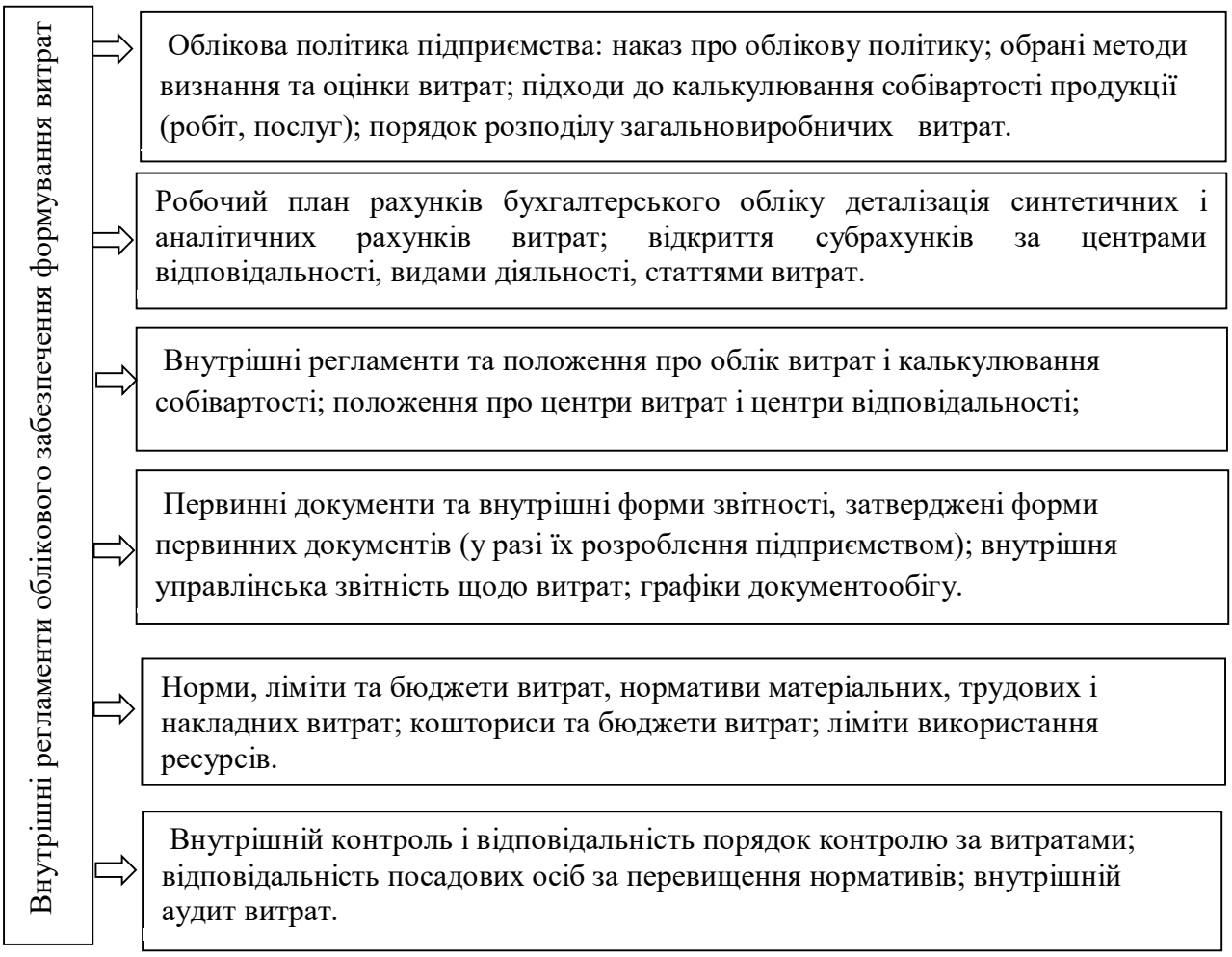

Рис. 1.9. Внутрішня регламентація обліку витрат

Джерело: складено автором

Внутрішня регламентація обліку витрат забезпечує адаптацію загальних вимог бухгалтерського та податкового законодавства до умов функціонування конкретного підприємства, сприяє підвищенню ефективності управління витратами та формуванню достовірної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень.

Підприємницькі витрати, які виникають при виробничо-господарських, торговельних операцій та інших видів діяльності підприємств є ключовими факторами їх розвитку та основними складовими фінансового результату та ефективності господарювання. Отже, понесені витрати суб'єктами підприємницької діяльності мають широку різновекторність регламентування, яке спрямовано на формування облікової та управлінської інформаційної системи.

1.3. Проблемні аспекти облікового забезпечення формування витрат в системі управління результатами діяльності підприємств

У сучасних умовах господарювання ефективне управління результатами діяльності підприємства значною мірою залежить від якості облікового забезпечення процесу формування витрат. Саме облік витрат виступає інформаційною базою для прийняття управлінських рішень, пов'язаних із плануванням, контролем і аналізом фінансових результатів. Водночас на практиці існує низка проблемних аспектів, які ускладнюють формування достовірної та своєчасної інформації про витрати. В умовах нестабільного зовнішнього середовища та інфляційних процесів у національній економіці рівень організації обліку операційних витрат загалом, а також витрат на виробництво й формування собівартості продукції зокрема, визначає ефективність діяльності та, відповідно, конкурентоспроможність виробничого підприємства. Облікове забезпечення формування витрат є важливою складовою системи управління результатами діяльності підприємства, оскільки саме від повноти, достовірності та своєчасності облікової інформації залежить

обґрунтованість управлінських рішень і ефективність господарювання. Водночас сучасна практика обліку витрат характеризується наявністю низки проблемних аспектів, що ускладнюють процес формування релевантної інформаційної бази.

За результатами моніторингу організаційно-теоретичних аспектів обліку підприємницьких витрат, можна сформулювати ключові проблемні питання, які мають місце у зазначеній обліковій сфері (рис. 1.10).

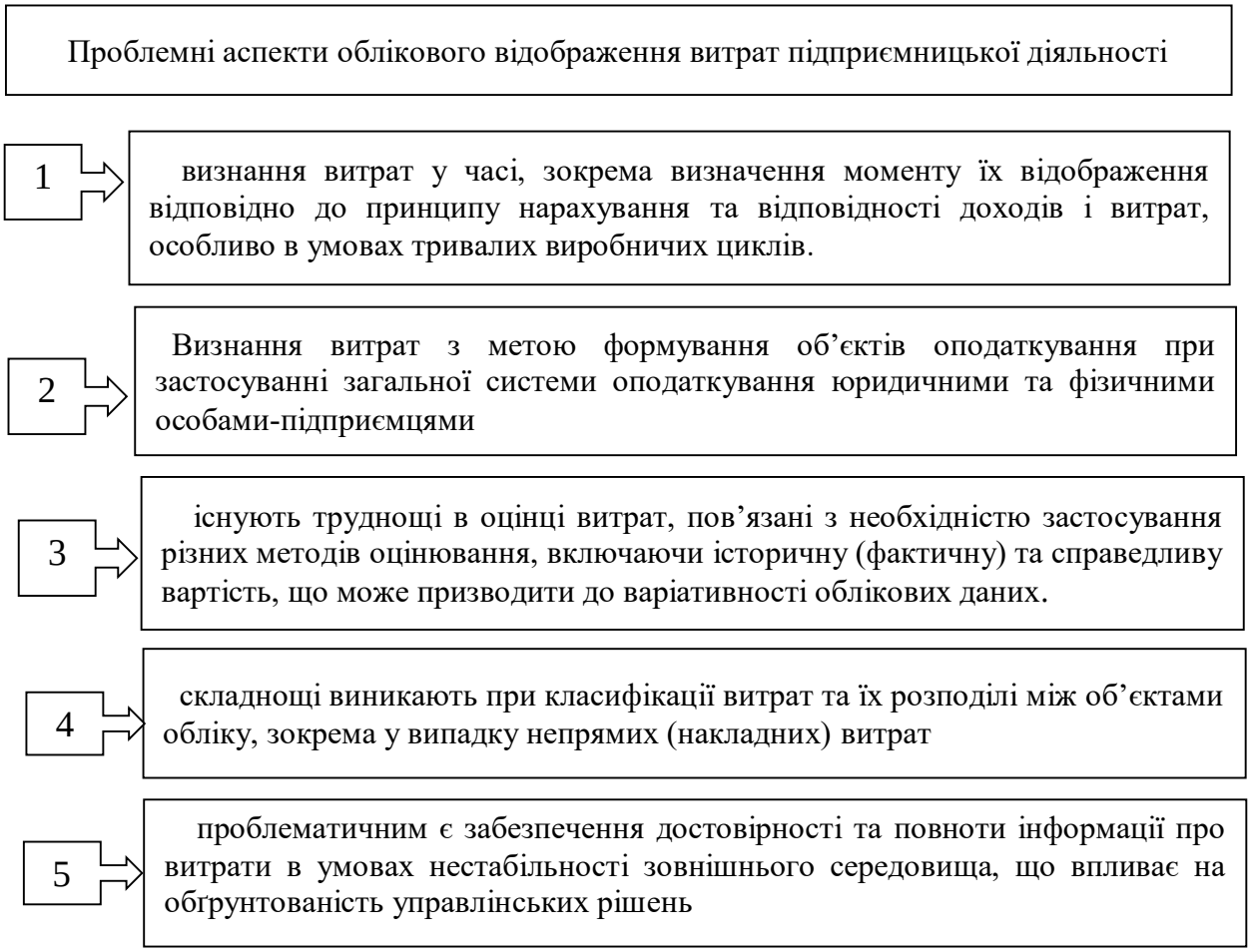

Рис. 1.10. Сучасна проблематика систематизації в системі обліку підприємницьких витрат

Джерело: узагальнено автором

Однією з ключових проблем є відсутність єдиного підходу до трактування економічної сутності витрат і розмежування суміжних категорій, зокрема

«витрати», «затрати» та «собівартість», що призводить до неоднозначності їх відображення в обліковій системі. Це ускладнює формування достовірних показників фінансових результатів та їх інтерпретацію.

Облікове відображення витрат потребує удосконалення методичних підходів і адаптації до сучасних умов господарювання з метою забезпечення ефективного управління витратами та формування достовірної фінансової інформації.

Однією з ключових проблем є недостатня узгодженість між фінансовим і управлінським обліком. Фінансовий облік орієнтований переважно на зовнішніх користувачів і регламентується нормативними вимогами, тоді як управлінський облік має забезпечувати внутрішні потреби підприємства. Відсутність належної інтеграції між цими підсистемами призводить до дублювання інформації, різночитань у даних та зниження їх аналітичної цінності.

Суттєвою проблемою також є обмеженість інформаційного забезпечення щодо витрат у розрізі центрів відповідальності. Недостатній рівень деталізації облікових даних ускладнює здійснення контролю за ефективністю використання ресурсів та оцінку результативності діяльності окремих підрозділів підприємства. Окрім цього, негативний вплив має низький рівень автоматизації облікових процесів на окремих підприємствах. Використання застарілих інформаційних систем або їх фрагментарне впровадження знижує оперативність обробки даних, підвищує ризик помилок та ускладнює формування аналітичної інформації для управління. Важливою проблемою є також вплив зовнішніх факторів, зокрема інфляційних процесів, які ускладнюють об’єктивну оцінку витрат та формування достовірної собівартості продукції. Коливання цін на ресурси потребує постійного оновлення облікових оцінок і застосування адаптивних підходів до обліку витрат. Наявність зазначених проблем облікового забезпечення формування витрат негативно впливає на якість управління результатами діяльності підприємства. Це обумовлює необхідність інтеграції фінансового та управлінського обліку, а також впровадження сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності управлінських рішень.

Питання управління витратами в аграрних підприємствах та їх відображення в обліку займають вагоме місце у сучасних економічних дослідженнях. Це обумовлено складністю функціонування аграрного сектору в умовах трансформації економічного середовища, загостренням глобальної конкуренції, а також підвищенням вимог до раціонального використання ресурсного потенціалу [41].

В системі управління витратами виконуються такі основні функції та завдання (рис. 1.11).

Рис. 1.11. Альтернативні напрямки управління основними засобами

Джерело: узагальнено автором за даними [38 с. 70]

У сучасних умовах глобалізації економічних процесів та посилення конкурентної боротьби на ринках значного поширення набули різноманітні підходи та методи управління витратами підприємств. Світова управлінська практика сформувала цілу систему інструментів, які довели свою ефективність у діяльності підприємств, що функціонують у висококонкурентному середовищі та прагнуть підвищити рівень економічної результативності своєї діяльності.

Як зауважують науковці, до найбільш поширених методів управління витратами належать Standard costing**,** Direct costing**,** Absorption costing**,** Target costing**,** Kaizen costing**,** ABC-метод (Activity-Based Costing)**,** Cost-killing**,** Theory of Constraints (TOC)**,** CVP-аналіз**,** LCC-аналіз (Life Cycle Costing) та VCC-аналіз (Value Chain Costing) [21].

Кожен із зазначених методів має власні методичні підходи до формування та аналізу витрат, а також різниться за ступенем деталізації інформації, глибиною аналітичних розрахунків, рівнем складності впровадження та стратегічною спрямованістю управлінських рішень. Одні методи орієнтовані переважно на оперативний контроль витрат та підвищення ефективності поточної діяльності підприємства, інші ж мають стратегічний характер і спрямовані на оптимізацію витрат у довгостроковій перспективі, враховуючи повний життєвий цикл продукції або створення вартості на різних етапах діяльності підприємства. Разом з тим, значна різноманітність сучасних методів управління витратами зумовлює необхідність їх ґрунтовного аналізу та критичної оцінки з точки зору доцільності застосування в умовах функціонування українських підприємств. Особливості національного економічного середовища, специфіка організації бухгалтерського обліку, рівень інформаційного забезпечення управління, а також галузеві особливості діяльності підприємств потребують адаптації зарубіжних методичних підходів до вітчизняної практики господарювання.

Представимо порівняльну харакетричтику зазначених методів управління витратами підприємств (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Основні методи управління витратами підприємства

Метод управління витратами	Коротка характеристика	Основна мета застосування
Standard costing	Передбачає встановлення нормативних (стандартних) витрат на виробництво продукції та порівняння їх із фактичними витратами з метою виявлення відхилень.	Контроль витрат та аналіз причин відхилень від встановлених норм.
Direct costing	Метод калькулювання, за якого до собівартості продукції включаються лише змінні витрати, а постійні витрати відносяться до витрат періоду.	Визначення маржинального доходу та оцінка впливу обсягів виробництва на прибуток.
Absorption costing	Метод повного розподілу витрат, за якого всі виробничі витрати (змінні та постійні) включаються до собівартості продукції.	Повне відображення витрат у собівартості продукції та формування фінансового результату.
Target costing	Метод цільового калькулювання, який базується на визначенні максимально допустимих витрат, виходячи з ринкової ціни продукції та бажаного рівня прибутку.	Забезпечення конкурентоспроможності продукції шляхом оптимізації витрат ще на етапі її розробки.
Kaizen costing	Метод постійного та поступового зниження витрат у процесі виробництва шляхом удосконалення технологій і організації праці.	Безперервне підвищення ефективності використання ресурсів.
ABC (Activity-Based Costing)	Передбачає розподіл витрат за видами діяльності або бізнес-процесами, які формують ці витрати.	Точніше визначення собівартості продукції та управління витратами за процесами.
Cost-killing	Метод швидкого та радикального скорочення зайвих або неефективних витрат підприємства.	Оперативне підвищення прибутковості діяльності.
Theory of Constraints (TOC)	Метод управління, що ґрунтується на виявленні та усуненні «вузьких місць» у виробничій або управлінській системі.	Підвищення ефективності виробничих процесів та оптимізація використання ресурсів.
CVP-аналіз (Cost–Volume–Profit)	Аналіз взаємозв’язку між витратами, обсягом виробництва (реалізації) та прибутком підприємства.	Визначення точки беззбитковості та прогнозування фінансових результатів.
LCC-аналіз (Life Cycle Costing)	Передбачає аналіз усіх витрат, пов’язаних із життєвим циклом продукції: від розробки до утилізації.	Оцінка повної вартості продукції протягом усього періоду її існування.
VCC-аналіз (Value Chain Costing)	Аналіз витрат за всіма етапами створення вартості – від закупівлі ресурсів до реалізації продукції.	Виявлення резервів зниження витрат у всьому ланцюгу створення вартості.

Джерело: складено за даними [21]

Отже, у сучасній практиці управління витратами підприємств застосовується широкий спектр методів, які відрізняються за своїм змістом, сферою використання та управлінськими можливостями. Використання таких підходів, як нормативне калькулювання витрат, управління витратами за видами діяльності, аналіз взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток» та управління витратами протягом життєвого циклу продукції, сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів підприємства та забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Водночас вибір конкретного методу або їх комбінації залежить від особливостей діяльності підприємства, організаційної структури, рівня розвитку системи обліку та управління, а також від стратегічних цілей господарюючого суб'єкта. Раціональне поєднання зазначених методів дозволяє сформувати ефективну систему управління витратами, спрямовану на підвищення конкурентоспроможності підприємства та забезпечення стабільного фінансового результату.

Діяльність у сфері управління витратами передбачає здійснення аналізу відхилень фактичних результатів від планових показників із визначенням причин їх виникнення та розробленням заходів щодо їх мінімізації. Важливим елементом є формування методичного інструментарію, що забезпечує ефективне планування, контроль і прийняття управлінських рішень, а також виділення центрів відповідальності в межах підприємства. При цьому значну роль відіграє надання консультаційної підтримки управлінському персоналу та стимулювання прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Крім того, забезпечується збір, систематизація та аналіз інформації про зовнішнє середовище функціонування підприємства, дотримання встановленого порядку документообігу та чітке розмежування функцій і повноважень керівних осіб. Завершальним етапом є розроблення та впровадження програм і заходів, спрямованих на оптимізацію витрат.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ВИТРАТ ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Практичні аспекти організації обліку і контролю формування підприємницьких витрат у сфері агробізнесу розглянуто за матеріалами виробничо-господарської діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю «УКРАГРО-ПРАЙМ», яке впроваджує свою діяльність відповідно до національного законодавства України, що регламентує здійснення підприємницької діяльності, організацію обліку, оподаткування та надання звітності внутрішнім і зовнішнім користувачам.

Як суб'єкт підприємницької діяльності, ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» має статус юридичної особи, що підтверджено реєстрацією у Державному реєстрі 09 серпня 2023 року і засвідчено відповідною Випискою (Додаток А), яка містить основні відомості про місцезнаходження товариства, керівника підприємства яким є Тюпа Василь Олексійович. У реєстраційному документі також зазначено основні види економічної діяльності, та інформація щодо взяття на облік у органах статистики та податкових органах. Основним видом діяльності підприємства є післяурожайна діяльність, яка визначена класифікатором видів економічної діяльності національних підприємств.

Діяльність ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ», як суб'єкта агробізнесу, спрямована на отримання доходу та підвищення прибутковості і рентабельності виробництва за умов оптимізації витрат і мінімізації ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища, базується на принципах господарського розрахунку та фінансується за рахунок сформованих внесків засновниками до статутного (зареєстрованого) капіталу, отриманого доходу та прибутку.

Підприємство, здійснюючи свою діяльність орієнтується на впровадження сучасних технологій, інноваційних методів управління та підвищення якості

основної виробничої діяльності з метою зміцнення конкурентних позицій на вітчизняному ринку. Представимо загальну інформацію про підприємство ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» відповідно до реєстраційних документів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Відомості про ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

відомості	розкриття інформації
1	2
Повне найменування українською мовою	товариство з обмеженою відповідальністю «УКРАГРО-ПРАЙМ»»
скорочене найменування українською мовою	ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»
Повне найменування англійською мовою	LIMITED LIABILITY COMPANY UKRAGRO-PRIME)
скорочене найменування англійською мовою	LLC UKRAGRO-PRIME
дата реєстрації	19.08.2021 р
код ЄДРПОУ	44266897
Місцезнаходження (юридична адреса)	65025, Україна, м. Одеса, вул. Заболотного академіка, будинок 22, кв. 68
реєстрація у державних органах	20.02.2021. Державна служба статистики, 37507880 10.08.2021. 155221218578, Головне управління ДПС в Одеській області, Малиновська державна податкова інспекція, 441069166 (дані про взяття на облік як платника податків) 19.08.2021. 10000002137020, Головне управління ДПС в Одеській області, Малиновська державна податкова інспекція, 441069166 (дані про взяття на облік як платника єдиного внеску)
Основний вид економічної діяльності	Післяурожайна діяльність
Зареєстрований акціонерний капітал	3 550 000,00 грн.
засновник, кінцевий бенефіціарний власник та керівник підприємства	Тюпа Василь Олексійович Тюпа Олексій Володимирович Румейко В’ячеслав Павлович

Джерело: складено автором за даними [Додаток А]

Серед зареєстрованих видів діяльності, які впроваджуються підприємством ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» зазначені такі (рис. 2.1).

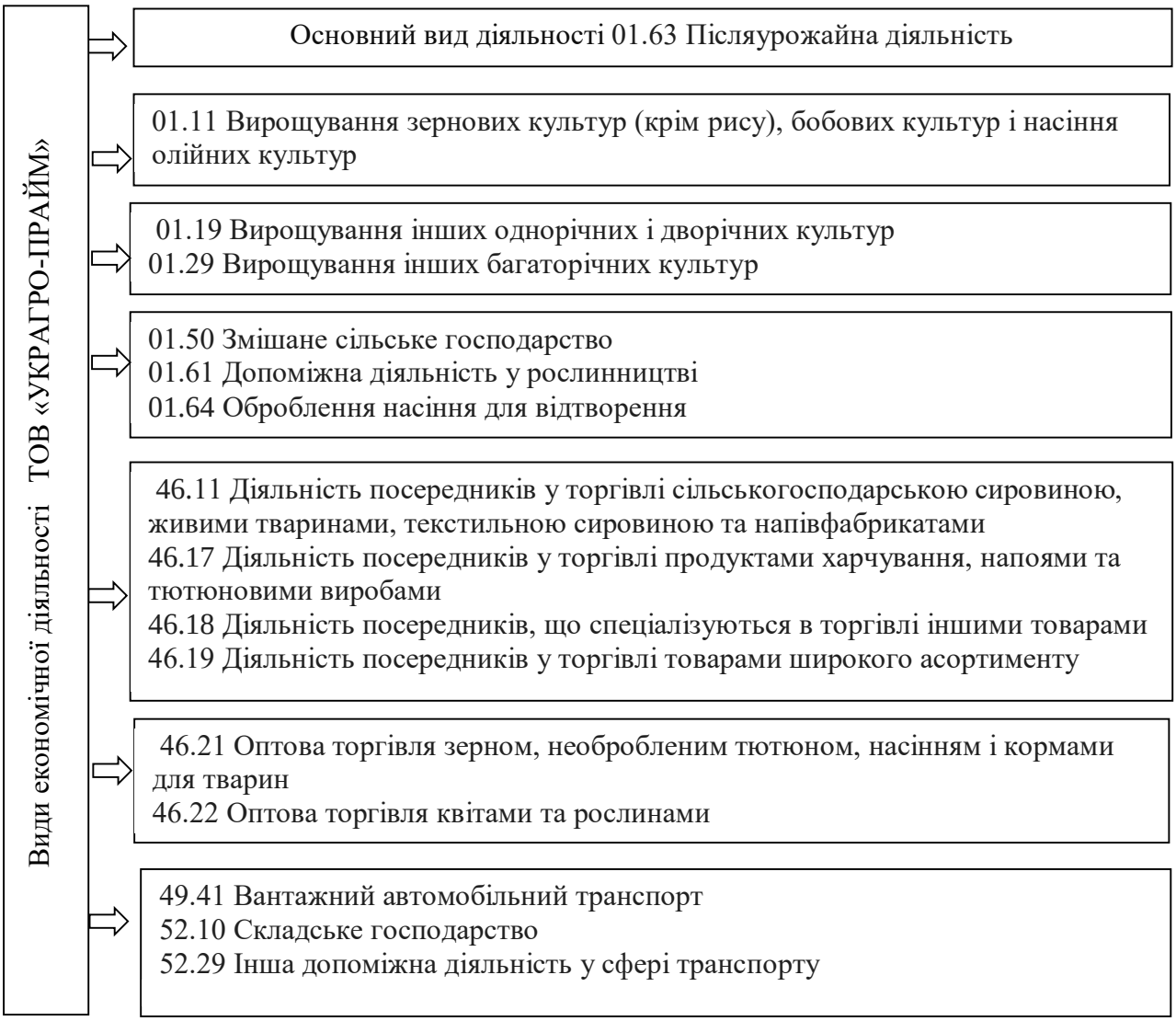

Рис. 2.1. Види економічної діяльності ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Джерело: складено за даними [Додаток А]

КВЕД 01.63 «Післяурожайна діяльність» охоплює види господарської діяльності, пов’язані з підготовкою сільськогосподарської продукції до первинної реалізації або зберігання після збирання врожаю**,** без зміни її фізико-біологічних властивостей як продукту переробки. Відповідно до національного класифікатора видів економічної діяльності, до КВЕД 01.63 належать, зокрема, такі роботи та послуги:

- очищення, сортування, калібрування та класифікація зерна;
- сушіння зернових, зернобобових, олійних та інших культур;
- післяурожайна обробка насіння для сівби (очищення, сушіння, калібрування, протруювання);
- підготовка с.-г. продукції до зберігання або транспортування;
- охолодження, вентилювання та інші технологічні операції, спрямовані на збереження якості врожаю;
- обробка врожаю на току, елеваторі або інших спеціалізованих об’єктах (крім зберігання як окремого виду діяльності).

Провадження підприємницької діяльності, основною метою якої є отримання максимального прибутку, передбачає наявність та ефективне використання ресурсного потенціалу підприємства. У загальному розумінні ресурсний потенціал підприємства являє собою сукупність усіх ресурсів, що перебувають у його розпорядженні та використовуються для забезпечення господарської діяльності й досягнення стратегічних цілей розвитку. До складу такого потенціалу входять різні види ресурсів, які забезпечують функціонування підприємства та створюють передумови для ефективного здійснення виробничих, фінансових і управлінських процесів. (рис. 2.2).

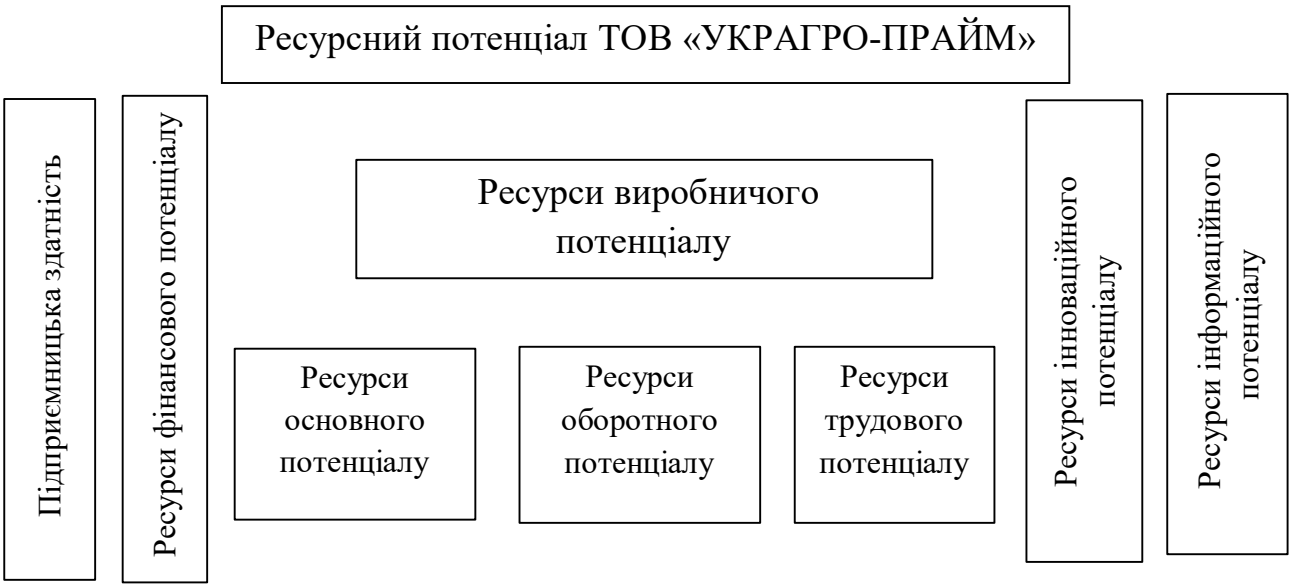

Рис. 2.2. Складові ресурсного потенціалу ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Джерело: складено автором

Ресурсний потенціал підприємства виступає важливою складовою ефективної діяльності компанії, оскільки від його рівня залежить здатність підприємства досягати поставлених цілей та забезпечувати конкурентоспроможність на ринку. Раціональне управління ресурсами сприяє їх оптимальному використанню та формуванню стійких конкурентних переваг.

Одним із ключових факторів успішної діяльності є трудовий потенціал підприємства, а також наявність основного та оборотного капіталу, які у своїй взаємодії забезпечують отримання економічних вигод і формування прибутковості фінансово-господарської діяльності.

На вітчизняному аграрному ринку компанія ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» є надійним партнером у сфері надання послуг надання послуг з очищення, фасування в мішки, перевалці зернових і бобових культур. Компанія працює на устаткування фірми «PETKYS» та має у своєму розпорядженні:

- зерноочисне обладнання PETKUS: очистка зерна Петкус (решітні, пневматичні, трієрні та магнітні очисні машини);
- обладнання для сушіння зерна PETKUS: прямоткові та циркуляційні сушарки;
- обладнання для зберігання ПЕТКУС: силосу для зберігання зерна (місткістю від 100 до 10 000 тонн) ;
- протруйники насіння ПЕТКУС;
- лінії з упаковки PETKUS, фотосепаратори зерна.

Отже ведення окремих видів діяльності, притаманних агробізнесу, спрямована на післяврожайну діяльність з обробки сільськогосподарської продукції, що охоплює сукупність операцій, пов’язаних із формуванням ресурсів, реалізацією виконаних робіт та наданих послуг, отриманням економічних вигід від здійснення господарської діяльності, формуванням доходів, понесенням витрат та отриманням фінансових результатів.

З використанням даних фінансової звітності (Додаток Б), а саме форми 1-мс «Баланс», представимо наявність і структуру ресурсів ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» (табл. 2.2)

Таблиця 2.2

Наявність і структура ресурсів ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ »

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік	абсолютне відхилення (+; -)	
				2025 р до 2023р.	2025 р. до 2024 р.
1	2	3	4	5	6
Необоротні активи, тис. грн (залишкова вартість основних засобів)	2 046,7	1 917,1	1 788,4	-258,3	-128,7
Доля необоротних активів у загальній вартості ресурсів,%	80,4	75,1	75,0	-5,4	-0,1
Оборотні активи, тис. грн.	498,4	635,7	597,0	98,6	-38,7
Доля оборотних активів у загальній вартості ресурсів, %	19,6	24,9	25,0	5,4	0,1
Загальна вартість ресурсів, тис. грн	2 545,0	2 552,8	2 385,4	-159,6	-167,4

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

Як видно з табл. 2.2, ресурси сформовано в основному за рахунок наявних основних засобів, часка залишкової вартості яких у загальній валюті балансу складає більш ніж 75%. Оборотні активи відповідно складають 25% загальної вартості ресурсів. Слід зазначити, що первісна вартість основних засобів залишається незмінною протягом досліджуваного періоду (рис. 2.3).

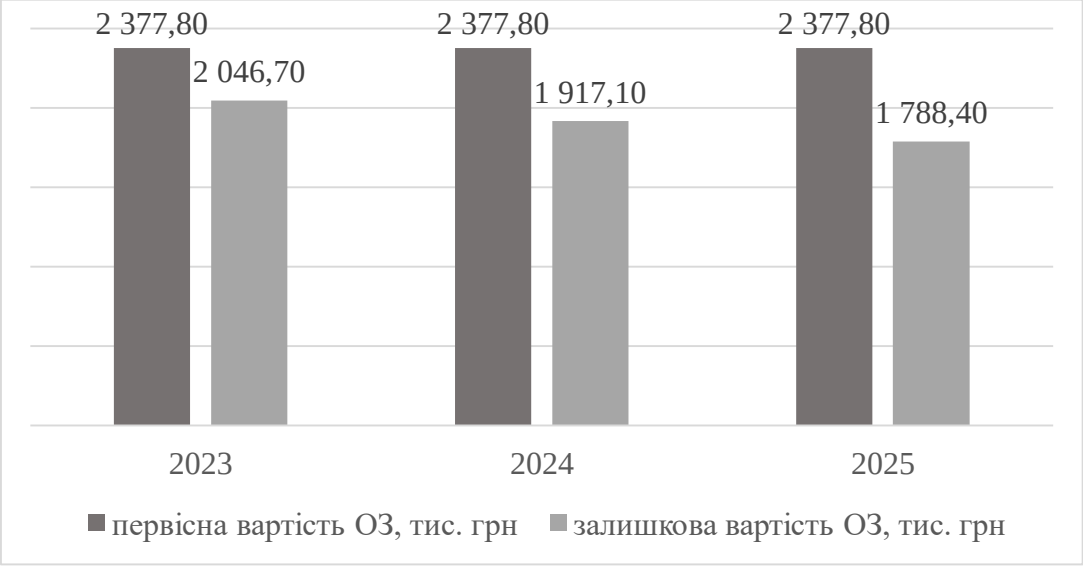

Рис. 2.3. Вартість основних засобів ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

З використанням даних форми 1-мс «Баланс», представимо наявність і структуру джерел формування ресурсів ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Наявність і структура джерел формування ресурсів ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік	абсолютне відхилення (+; -)	
				2025 р до 2023р.	2025 р. до 2024 р.
1	2	3	4	5	6
Власний капітал, тис. грн	2 333,3	2 381,7	2 219,1	-114,2	-0,3
Доля власного капіталу у загальній вартості джерел формування ресурсів,%	91,7	93,3	93,0	1,3	-0,3
Залучений капітал (поточні зобов'язання), тис. грн.	211,7	171,1	166,3	-45,4	-4,8
Доля залученого капіталу у загальній вартості джерел формування ресурсів, %	8,3	6,7	7,0	-1,3	0,3
Загальна вартість джерел формування ресурсів, тис. грн	2 545,0	2 552,8	2 385,4	-159,6	-167,4

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

Як показують дані табл. 2.3 ресурси підприємства сформовано в основному за рахунок власних джерел фінансування – часка власного капіталу становить 93% у загальній сумі джерел фінансування. Слід зазначити що власний капітал має незначну тенденцію до зменшення (рис. 2.4).

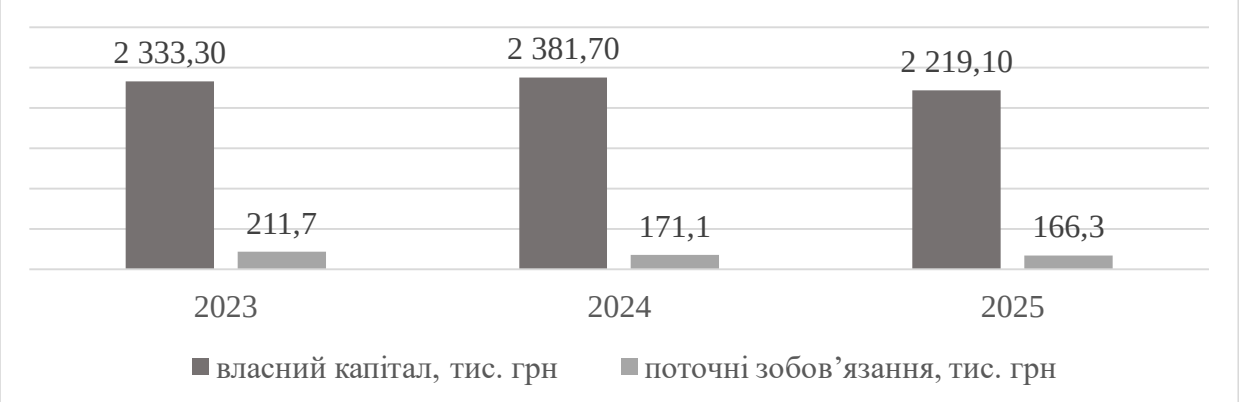

Рис. 2.4. Джерела формування ресурсів ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

Зменшення власного капіталу підприємства ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» обумовлено зміною такої складової як нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Саме ця стаття балансу змінюється в сторону зменшення за рахунок отриманих збитків протягом досліджуваного періоду. Слід зазначити, що підприємство за результатами своєї діяльності несе більше витрат підприємницької діяльності, ніж отримує відповідні доходи від здійснення після врожайної обробки сільськогосподарської продукції. Перевищення понесених витрат над сумою визнаних доходів віддзеркалює збитковість виробничої діяльності (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Основні результати діяльності ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік	абсолютне відхилення (+; -)	
				2025 р до 2023р.	2025 р. до 2024 р.
1	2	3	4	5	6
Чистих дохід від реалізації послуг, робіт, тис. грн	430,3	955,9	869,1	438,8	-86,8
Собівартість реалізованих послуг робіт, тис. грн	417,7	604,9	504,5	86,8	-100,4
Інші витрати операційної діяльності	370,3	504,6	527,2	156,9	22,6
Валовий прибуток тис. грн	12,6	351,0	364,6	352,0	13,6
Чистий збиток, тис. грн	(357,7)	(153,6)	(162,5)	-195,2	8,9

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

Наведені у табл. 2.4 дані свідчать про незначні суми отриманого чистого доходу від підприємницької діяльності протягом досліджуваного періоду. У 2025 році сума чистого доходу перевищила показник 2023 року на 438,8 тис. грн., проте порівняно із 2024 роком зменшилася на 86,8 тис. грн. собівартість наданих послуг з після врожайної обробки с.-г. продукції мала менші показники порівняно із отриманим доходом, що забезпечило підприємству отримання валового прибутку у 2024 та 2025 роках на досить значному рівні. Проте значення та динаміка інших операційних витрат спричинила загальну збитковість підприємства.

2.2. Загальна організація обліку та документальне підтвердження формування витрат на підприємстві

Бухгалтерський облік і фінансова звітність у ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» організовані та ведуться відповідно до методологічних засад і порядку, визначених Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», НП(С)БО а також нормативно-методичними матеріалами фінансових і податкових органів, Статутом підприємства та іншими нормативними документами, що регламентують його господарсько-фінансову діяльність.

На підприємстві облік виробничої діяльності, зокрема відображення у бухгалтерському обліку всіх господарських операцій та оформлення первинної документації, здійснюється в автоматизованому режимі із застосуванням комп'ютерної програми «1С:Підприємство 8.3». В умовах автоматизованої системи бухгалтерського обліку всі операції з формування витрат узагальнюються в облікових регістрах та відображаються в оборотно-сальдовій відомості за синтетичними рахунками, показники якої використовуються для складання фінансової звітності підприємства.

Фінансова звітність ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» складається за формами, що передбачені для суб'єктів малого та мікро підприємництва національним стандартом НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність». Слід зазначити, що у 2024 році фінансова звітність сформована за формами для малого підприємництва, а саме ф. 1-м «Баланс» та форма 2-м «Звіт про фінансові результати». За результатами наступного звітного 2025 року наявні ресурси та джерела їх формування, а також результативні показники діяльності формалізовані у формах звітності для мікро підприємств, а саме у формі 1-мс «Баланс» та 2-мс «Звіт про фінансові результати» (Додаток Б).

ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» є суб'єктом мікро підприємництва, тільки розпочинає нарощування своїх потужностей для здійснення своєї діяльності, працює з обмеженими штатними працівниками. Відтак, ведення обліку, складання фінансової та податкової звітності знаходиться у компетенції

керівника підприємства, який виконує обов’язки й функції головного бухгалтера, а саме обов’язки головного бухгалтера полягають у такому:

1) організація бухгалтерського обліку на підприємстві, забезпечення ведення бухгалтерського обліку відповідно до вимог законодавства, облікової політики підприємства та встановлених стандартів;

2) формування та реалізація облікової політики, розроблення наказу про облікову політику, визначення методів оцінки активів і зобов’язань, обліку доходів, витрат і фінансових результатів;

3) забезпечення достовірності облікових даних, контроль за правильністю, повнотою та своєчасністю відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку;

4) організація та контроль первинного обліку, забезпечення належного оформлення, перевірки та збереження первинних документів і регістрів бухгалтерського обліку;

5) складання та подання фінансової звітності, забезпечення своєчасного формування фінансової, податкової та статистичної звітності підприємства;

6) контроль за дотриманням фінансової дисципліни, здійснення контролю за законністю використання коштів, матеріальних та інших ресурсів підприємства;.

7) податковий облік і контроль податкових зобов’язань, забезпечення правильності нарахування та своєчасності сплати податків і зборів;

8) участь в управлінні витратами та фінансовими результатами, надання керівництву інформації для аналізу витрат, прибутковості та фінансового стану підприємства;

9) взаємодія з контролюючими та аудиторськими органами, представлення інтересів підприємства під час перевірок і аудитів у межах компетенції;

10) забезпечення збереження бухгалтерської документації, організація архівування та зберігання облікових документів відповідно до встановлених строків.

Підприємство ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ», як і будь-який суб'єкт національної економіки є платником податків та знаходиться на загальній системі оподаткування зі сплатою податку на прибуток. Для визначення бази оподаткування ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» відображує в обліку визнані доходи і витрати за принципом нарахування, які списуються у кінці звітного періоду на фінансовий результат. Визначений фінансовий результат за даними обліку і відображений у формі 2-м спрощеної фінансової звітності виступає об'єктом оподаткування податком на прибуток. Враховуючи статус мікро підприємства ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» не здійснює коригування фінансового результату на податкові різниці, передбачені ПКУ. Враховуючи збитковість ведення виробничо-господарської діяльності протягом звітного періоду не спостерігається відображення податкових зобов'язань з податку на прибуток. Проте, у зазначені ПКУ терміни підприємством обов'язково подається Податкова декларація з податку на прибуток (Додаток В), у якій зазначено загальний обсяг отриманих доходів за звітний період та визначено від'ємний об'єкт оподаткування податком на прибуток – отриманий збиток за звітний період.

Відповідно до ПКУ, ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» зареєстровано платником податку на додану вартість (Додаток Г) та при проведенні операцій з отримання ТМЦ та виконання робіт формує в обліку податкові зобов'язання та податковий кредит, нарахування якого що підтверджується відповідними податковими накладними (Додаток Д). Усі податкові накладні мають бути зареєстровані в ЄРПН відповідно до сформованого реєстраційного ліміту. За результатами звітного періоду складається Податкова декларація з ПДВ, у якій визначається сума ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету.

Повнота, своєчасність і якість відображення облікової інформації щодо витрат підприємства значною мірою залежать від належної організації процесу документування господарських операцій, пов'язаних із формуванням витрат операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. При цьому достовірне визначення витрат підприємства у процесі виробництва продукції та її реалізації

має ґрунтуватися на первинних документах, що підтверджують факт здійснення відповідних витрат.

Організація первинного обліку на підприємстві відповідає вимогам чинного законодавства та базується на використанні типових первинних документів, які є інформаційною основою для формування облікових даних щодо здійснених господарських операцій.

Обов'язковість ведення первинних документів у бухгалтерському обліку встановлена Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», відповідно до якого всі господарські операції підлягають відображенню в обліку на підставі належним чином оформлених первинних документів. Обов'язковість ведення первинних документів, що підтверджують відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку, також встановлена нормами Податкового кодексу України. Зокрема, відповідно до пункту 44.1 ПКУ, платники податків зобов'язані здійснювати облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності та інших документів, ведення яких передбачене чинним законодавством у сфері обчислення і сплати податків та зборів [23].

Документообіг на підприємстві здійснюється у кілька послідовних етапів, на кожному з яких передбачено контроль за правильністю оформлення первинних документів та достовірністю відображення господарських операцій.

У практичній діяльності головний бухгалтер самостійно визначає перелік первинних документів, що використовуються для документального оформлення господарських операцій, з урахуванням специфіки діяльності підприємства. Водночас система документообігу має бути організована таким чином, щоб забезпечувати повне, своєчасне та достовірне відображення облікової інформації.

До первинних документів, зокрема, відносяться: накладні; акти виконаних робіт; платіжні доручення; касові ордери; платіжні квитанції, бухгалтерські

довідки; рахунки-фактури (інвойси). Ці документи містять відомості про відповідну господарську операцію. Зважаючи на те, що первинні документи містять відомості про господарські операції, можемо проаналізувати найбільш поширені з них (рис 2.5).

Рис. 2.5. Первинні документи, що застосовуються при веденні основної діяльності з надання послуг

Джерело: складено автором

Основним правовим документом з надання послуг з після врожайної діяльності своїм контрагентам-замовникам на підприємстві виступає укладений договір. Так, наприклад для надання послуг з комплексної перевалки вантажу було укладено Договір № 16-2025 від 03.09.2025 р. з фермерським господарством «А-Віта» (Додаток Е), відповідно до умов якого ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» здійснює:

- комплекс технологічних операцій з приймання Вантажу з автомобільного транспорту, організація завантаження або вивантаження вантажів/контейнерів з

автотранспорту, приймання, розміщення, накопичення на Складі, відвантаження на водний, залізничний, автомобільний транспорт;

- зберігання Вантажу;

- обробки Вантажу - проведенням необхідних технологічних операцій (очистка, сушка, фасування, калібрування тощо) в обсягах, кількості, в терміни і за цінами, обумовленими в даному Договорі, а також в Заявках та Додатках до нього, а Замовник зобов'язується прийняти та оплатити вартість наданих Послуг.

До укладеного Договору про надання послуг з комплексної перевалки вантажу № 16-2025 від 03.09.2025 р. Оформлена Специфікація (Додаток Ж), у якій заначено найменування статей комплексних послуг та їх вартість (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Вартість комплексу послуг з перевалки вантажу відповідно до Договору

№ п/п	Найменування статей комплексу	Одиниця виміру	Вартість послуги (з ПДВ)
Найменування Вантажу Замовника		*ОВЕС*	
1.1.	Прийняття Вантажу Замовника на територію Термінала Виконавця, що прибуває вантажним автомобільним транспортом.	мт (метрична тонна)	5,00 доларів США в грошовому еквіваленті, визначеному у доларах США за 1 метричну тонну Вантажу
1.2.	Проведення зважування вантажного автомобільного транспорту, що прибув на територію Термінала.		
1.3.	Вивантаження Вантажу з вантажного автомобільного транспорту у склад.		
1.4.	Зберігання Вантажу на території Терміналу Виконавця протягом 14 діб, з моменту його прибуття на територію Терміналу.		
1.5.	Здійснення подання порожніх автомобілів під завантаження Вантажем.		
1.6.	Завантаження Вантажу із складу у вантажний автомобільний транспорт.		
1.7.	Зважування завантаженого вантажного автомобільного транспорту.		
Вартість комплексу послуг (без вартості тари) становить - усього		6,00 доларів США в грошовому еквіваленті, у тому числі ПДВ – 20 %, за 1 метричну тонну Вантажу.	

Джерело: складено за даними [Додаток Ж]

Вартість послуг визначається та сплачується Замовником у національній валюті України – гривні, за курсом НБУ на дату виставлення рахунку (у тому числі ПДВ – 20%).

На підставі укладеного Договору та Специфікації підприємство ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» оформило та виставлено фермерському господарству рахунок на оплату (Додаток И). За результатами виконання комплексу робіт з перевалки вантажу оформлено АКТ здачі прийняття робіт № 79 від 08.09.2025 року (Додаток К) та податкову накладну (Додаток Л).

До основних первинних бухгалтерських документів, на підставі яких операційні витрати включаються до складу витрат підприємства, належать:

- для обліку використання готівкових коштів на господарські потреби або службові відрядження – видатковий касовий ордер (Додаток М) та Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт (Додаток Н);
- для нарахування амортизації – розрахунок амортизації основних засобів, зарахування яких на баланс підприємства підтверджується Актом приймання-передачі ОЗ (Додаток П) ;
- для включення до операційних витрат сум нарахованої заробітної плати –розрахунково-платіжна відомість;
- для відображення матеріальних витрат – первинні документи, що підтверджують списання товарно-матеріальних цінностей на основне виробництво, загальновиробничі та загальногосподарські потреби.

Списання матеріальних витрат та їх віднесення до складу витрат підприємства здійснюється на підставі первинних бухгалтерських документів, зокрема лімітно-забірних карток, вимог-накладних, накладних внутрішнього переміщення, актів списання матеріалів, а також звітів матеріально відповідальних осіб. На підприємстві списання основних та допоміжних матеріалів відбувається на підставі Акту списання, що підтверджує відпуск матеріалів зі складу у виробництво або на господарські потреби. Також на підприємстві застосовуються картки складського обліку для контролю руху та залишків матеріальних цінностей.

Віднесення сум нарахованої амортизації до складу витрат підприємства здійснюється на підставі відомості (розрахунку) нарахування амортизації основних засобів, сформованої з урахуванням даних інвентарних карток обліку основних засобів, актів введення їх в експлуатацію та відповідних наказів керівника щодо встановлення строків корисного використання і методів амортизації. Тобто формування витрат підприємства за рахунок наявності та використання основних засобів здійснюється на підставі таких первинних документів**:**

- Відомість (розрахунок) нарахування амортизації основних засобів – основний документ, у якому відображається сума амортизаційних відрахувань за відповідний період;
- Інвентарна картка обліку основних засобів – містить дані про первісну вартість, строк корисного використання, метод амортизації та є підставою для її нарахування;
- Акт приймання-передачі (введення в експлуатацію) основних засобів – підтверджує факт введення об’єкта в експлуатацію, з якого починається нарахування амортизації;
- Наказ (розпорядження) керівника про встановлення строку корисного використання та методу амортизації.

На підприємстві працюють як працівники, що здійснюють безпосередньо основний вид діяльності, а саме після врожайну обробку сільськогосподарської продукції, так і адміністративно-управлінський персонал. Віднесення до складу витрат підприємства сум нарахованої заробітної плати здійснюється на підставі первинних бухгалтерських документів, основним з яких є розрахунково-платіжна відомість, сформована з урахуванням даних табеля обліку використання робочого часу та відповідних наказів (розпоряджень) керівника щодо прийняття працівників на роботу, встановлення посадових окладів, доплат, надбавок і премій.

2.3. Практичні аспекти відображення витрат в обліковій системі підприємства

Облік підприємницьких витрат на підприємстві має бути організований як цілісна система, що забезпечує повне, достовірне та своєчасне відображення витрат, їх контроль і аналітичну оцінку з метою прийняття ефективних управлінських рішень. Організація обліку підприємницьких витрат повинна відповідати вимогам чинного законодавства, облікової політики підприємства та особливостям його господарської діяльності.

Ведення бухгалтерського обліку та формування показників фінансової звітності щодо операцій із систематизації операційних витрат на підприємстві ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО 16 «Витрати». Організація обліку витрат на підприємстві відбувається за окремими об'єктами та відповідно до встановлених завдань (рис.2.6).

Рис. 2.6.Загальна організація обліку витрат ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Для обліку підприємницьких витрат використовуються застосовуються наступні рахунки (рис. 2.7).

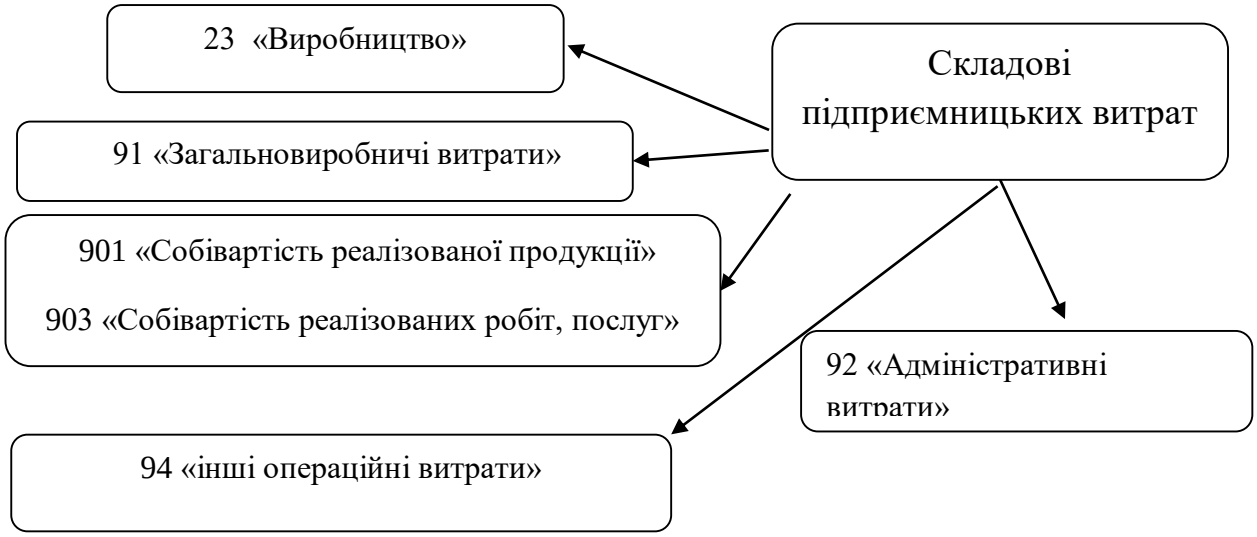

Рис. 2.7. Види витрат та рахунки для їх обліку в обліковій системі ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Джерело: складено автором

У розрізі економічних елементів витрати підприємства ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» представлені такими, як матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація виробничого і загальновиробничого обладнання, інші витрати, а саме витрати на опалення, водопостачання, освітлення, оренду.

За функціональним призначенням вони групуються за такими як виробничі витрати, загальновиробничі витрати, адміністративні витрати.

На підприємстві мають місце витрати майбутніх періодів – це витрати, які підприємство вже понесло в поточному періоді, але вони стосуються майбутніх звітних періодів і тому поступово списуються на витрати. До таких витрат на підприємстві відносяться оренда приміщень та абонплата за онлайн-сервіси. Відображаються на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів». Списуються рівномірно протягом строку, до якого вони належать.

Для обліку прямих виробничих витрат використовується рахунок 23 «Виробництво» (рис. 2.8).

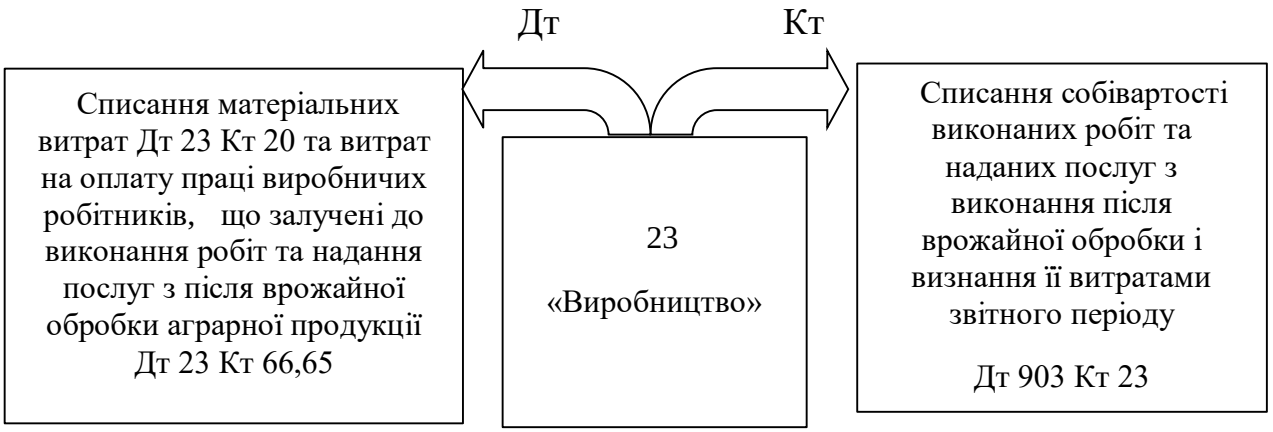

Рис. 2.8. Формування собівартості виконаних робіт та наданих послуг з після врожайної обробки аграрної продукції

Включення прямих витрат до складу виробництва систематизовано у Картці рахунку 23 (Додаток Р). Списання собівартості у розрізі окремих операцій в аналітичному розрізі представлено в Карточці за рахунком 903. (Додаток С), фрагмент якої наведено на рис. 2.10.

Для обліку непрямих витрат, які пов'язані із основною діяльністю використовується рахунок 91 «Виробництво» (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Формування собівартості виконаних робіт та наданих послуг з після врожайної обробки аграрної продукції

Формування загальновиробничих витрат у розрізі окремих операцій представлено в Карточці за рахунком 91. (Додаток Т), фрагмент якої наведено на рис. 2.11.

УКРАГРО-ПРАЙМ, ТОВ									
Картка рахунку 903 за 2025 г.									
Період	Документ	Аналітика Дт	Аналітика Кт	Дебет		Кредит		поточне сальдо	
Сальдо на початок									0,00
15.01.2025	Надання виробничих послуг УП00-000001 від 15.01.2025 15:27:21 витрати від реалізації виробничих послуг у планових цінах	<...> собівартість реалізованих послуг власного виробництва	<...> виробничий відділ послуги	903	3550,96	231		Д	3550,96
20.01.2025	Надання виробничих послуг УП00-000002 від 20.01.2025 15:27:21 витрати від реалізації виробничих послуг у планових цінах	<...> собівартість реалізованих послуг власного виробництва	<...> виробничий відділ послуги	903	5544,00	231		Д	9094,96
31.01.2025	Закриття місяця УП00-000001 від 31.01.2025 23:59:59 коригування випуску вартості послуг	<...> собівартість реалізованих послуг власного виробництва	<...> Виробничий відділ послуги <...>	902	1031,04	231		Д	10126,00
31.01.2025	Визначення фінансових результатів УП00-000001 від 31.01.2025 23:59:59 фінансові результати закриття витрат	<...>	<...> <...>	791	10126	903		Д	

Рис. 2.10. Фрагмент аналітичного обліку списання собівартості виконаних робіт та наданих послуг

Джерело: складено за даними [Додаток С]

УКРАГРО-ПРАЙМ, ТОВ									
Картка рахунку 91 за 2025 г.									
Період	Документ	Аналітика Дт	Аналітика Кт	Дебет		Кредит		поточне сальдо	
Сальдо на початок									0,00
31.01.2025	Надходження товарів і послуг УП00-000002 від 31.01.2025 12:00:04 послуги	Виробничий відділ витрати на утримання (оренду) ОЗ загально-виробничого призначення	Щербина І.І. ФОП №01-11-1 від 01.11.2022	91	3000,00	631		Д	3000,00
31.01.2025	Надходження товарів і послуг УП00-000002 від 31.01.2025 12:00:04 послуги	Виробничий відділ витрати на утримання (оренду) ОЗ ЗВП	Горбенко М.П. ФОП Договір суборенди №2/8 від01.08.202	91	15000,00	631		Д	18000,00
31.01.2025	Надходження товарів і послуг УП00-000007 від 31.01.2025 12:00:06 послуги	Виробничий відділ витрати на опалення, освітлення та ін. з утримання виробничих приміщень	КЛІАР-СІТІ, ТОВ Договір №825КП23 від 01.11.2023 р.	91	736,10	631		Д	18736,1
31.01.2025	Закриття місяця УП00-000001 від 31.01.2025 23:59:59 нарахування амортизації ОЗ	Виробничий відділ амортизація ОЗ загально-виробничого призначення	Машина для очищення зерна Петкус К547 А10 №298 клас N II	91	1787,50	131		Д	20523,6
31.01.2025	Закриття місяця УП00-000001 від 31.01.2025 23:59:59 списання нерозподілених ОПЗ	витрати на опалення, освітлення та ін. з утримання виробничих приміщень	Виробничий відділ витрати на опалення, освітлення та ін. з утримання виробн. приміщень	901	18000,00	91		Д	18000,00

Рис. 2.11. Фрагмент аналітичного обліку загальновиробничих витрат

Джерело: складено за даними [Додаток Т]

Усі зазначені витрати, що формують собівартість виконаних робіт і наданих послуг, а також загальновиробничі витрати знаходять своє відображення у такому обліковому регістрі, як «Аналіз рахунку» (Додаток У).

На підприємстві ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» у складі підприємницьких витрат мають місце адміністративні витрати, облік яких ведеться на рахунку 92. В загальному розумінні до управлінських витрат бізнесу відносять такі складові:

Аналітична інформація щодо витрат, які пов'язані із загальним управлінням підприємства наводиться у Карточці за рахунком 92

За даними аналізу рахунку 92 (Додаток Ф) представимо відображення адміністративних витрат в системі обліку за окремими елементами (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Облікове відображення адміністративних витрат

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Д-т	К-т	
1	2	3	4	5
1	витрати у сумі нарахованої амортизації об'єктів ОЗ	92	13	291,78
2	витрати у сумі розрахунково-касового обслуговування	92	31	6105,15
3	витрати з оренди складських приміщень та інших об'єктів ОЗ, що були віднесені до витрат майбутніх періодів	92	39	7437,16
4	витрати на опалення, освітлення, водопостачання, оплату послуг зв'язку та інші витрати сторонніх організацій	92	631	12875,04
5	витрати з нарахованої оплати праці адміністративному персоналу	92	661	402619,52
6	витрати з нарахованого ЄСВ на оплату праці амдінперсоналу	92	651	88580,57
7	віднесення адміністративних витрат на фінансовий результат	791	92	517909,22

Джерело: складено за даними [Додаток Ф]

На підприємстві мають місце у незначних розмірах інші операційні витрати, які представлені виварами з нарахування штрафних санкцій з відображенням за дебетом субрахунку 948 та іншими витратами операційної діяльності, що враховуються на субрахунку 949, у кінці звітного періоду списуються на фінансовий результат. Такі витрати також відображуються у відповідних Картках (Додаток Х) За даними картки рахунку 949 (Додаток Х) відзначимо, що в обліку відображені нарахування лікарняних та відповідно й суми ЄСВ на такі виплати працівникам підприємства (рис. 2.12).

УКРАГРО-ПРАЙМ, ТОВ									
Картка рахунку 91 за 2025 г.									
Період	Документ	Аналітика Дт	Аналітика Кт	Дебет		Кредит		поточне сальдо	
Сальдо на початок									0,00
30.06.2025	відображення зарплати в бухгалтерському обліку УП00-000006 від 30.06.2025	Нараховано лікарняні за рахунок підприємства	Румейко В'ячеслав Павлович	949	1080,52	663		Д	1080,52
30.06.2025	відображення зарплати в бухгалтерському обліку УП00-000006 від 30.06.2025	Нараховано лікарняні за рахунок підприємства	Тюпа Олексій Володимирович	949	1359,35	663		Д	1359,35
30.06.2025	Відображення зарплати в бухгалтерському обліку УП00-000006 від 30.06.2025	Нараховано ЄСВ на ФОП	ЕСВ ФОТ	949	237,72	651		Д	237,72

Рис. 2.12. Фрагмент аналітичного інших операційних витрат

Джерело: складено за даними [Додаток Х]

Усі витрати підприємства за їх функціональним призначенням систематизуються в облікових регістрах за окремими рахунком «Оборотна-сальдова відомість» (Додаток Ц).

За даними синтетичних регістрів обліку витрат узагальнена інформація формалізується у загальній оборотно-сальдовій відомості (Додаток Ш), фрагмент якої наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Узагальнена інформація про витрати підприємницької діяльності ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

№ рах.	назва рахунку	сальдо на 01.01.2025		обороти за 2025 рік		сальдо на 31.12.2025	
		Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
1	2	3	4	5	6	7	8
23	Виробництво			131 228,42	131 228,42		
39	Витрати майбутніх періодів	1 973,33		7 400,00	7 437,16	1 936,17	
90	Собівартість реалізації			504 452,98	504 452,98		
901	собівартість реалізованої готової продукції			373 224,56	373 224,56		
903	собівартість реалізованих робіт, послуг			131 228,42	131 228,42		
91	ЗВВ			373 224,56	373 224,56		
92	Адміністративні витрати			517 909,22	517 909,22		
94	Інші витрати операційної діяльності			9 284,84	9 284,84		
948	Визнані штрафи, пені, неустойки			5 712,00	5 712,00		
949	Інші витрати операційної діяльності			3 572,84	3 572,84		

Джерело: складено за даними [Додаток Ш]

Підприємство ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ», як було зазначено, відповідно до критеріїв, визначеним обліковим законодавством, відноситься до суб’єктів мікро підприємництва. Отже, має право на складання ведення спрощеного обліку та складання спрощеної фінансової звітності відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощений фінансовий звіт» за скороченими показниками.

У форми 2-мс «Звіт про фінансові результати» підприємницькі витрати відображуються за двома статтями:

- собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – рядок 2050, яка включає суму 504,5 тис. грн., що відповідає інформації загальної оборотно-сальдової відомості;

- інші витрати – рядок 527, яка включає усі інші витрати, що систематизовані попередньо на рахунках 92 та 94 – у сумі 527,2 тис. грн., що також відповідає інформації загальної оборотно-сальдової відомості;

Таким чином, загальна схема обліку операцій, що пов'язані із формуванням підприємницьких витрат ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» в умовах застосування автоматизованої системи бухгалтерського обліку відповідає загальній методиці узагальнення в аналітичних і синтетичних облікових регістрах. Надалі узагальнена облікова інформація переноситься до загальної оборотно-сальдової відомості, на підставі якої здійснюється формування статей витрат у формі № 2-мс «Звіт про фінансові результати».

Отже, дослідження практичних аспектів обліку витрат на підприємстві ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» показало, що організація облікового процесу загалом забезпечує формування необхідної інформації для управління діяльністю. Водночас виявлено окремі недоліки, зокрема недостатній рівень деталізації витрат, складність їх розподілу та обмеженість аналітичних можливостей. Це зумовлює потребу в удосконаленні облікової системи, підвищенні рівня автоматизації та впровадженні більш ефективних підходів до управління витратами з метою покращення фінансових результатів підприємства.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

3.1. Аналіз витрат та рівня прибутковості підприємства

Аналіз операційних витрат підприємствам агробізнесу необхідний для оцінки ефективності використання ресурсів, контролю рівня витрат та підвищення результативності господарської діяльності. Основні цілі проведення такого аналізу: оцінка структури та динаміки операційних витрат (матеріальних, трудових, енергетичних, адміністративних тощо); виявлення факторів, що впливають на формування витрат; контроль за раціональним використанням ресурсів, визначення резервів зниження витрат та оптимізації виробничих процесів; підвищення рівня рентабельності та конкурентоспроможності аграрного підприємства; обґрунтування управлінських рішень щодо планування виробництва, ціноутворення та розвитку підприємства.

Мета проведення аналізу підприємницьких витрат полягає у дослідженні їх структури, динаміки та рівня з метою підвищення ефективності використання ресурсів підприємства і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Основними завданнями такого аналізу є: оцінка загального рівня та структури витрат підприємства; виявлення факторів, що впливають на зміну витрат; визначення резервів їх скорочення та оптимізації; контроль за раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; підвищення прибутковості та рентабельності діяльності підприємства.

Таким чином, аналіз підприємницьких витрат спрямований на підвищення ефективності господарської діяльності та забезпечення стабільного фінансового результату підприємства.

Систематичний аналіз операційних витрат дозволяє підвищити ефективність виробництва та забезпечити стабільність фінансових результатів.

Більш детально динаміку витрат та їх структуру за даними оборотно-сальдової відомості ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» представимо у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Операційні витрати за функціональним призначенням

№ з/п	статті витрат	2023 рік		2024 рік		2025	
		сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Собівартість реалізації	417,7	52,6	604,9	54,5	504,5	48,9
2	Адміністративні витрати	365.8	46,4	487,1	44,0	517,9	50,2
3	Інші операційні витрати	4,5	1,0	17,5	1,5	9,3	0,9
5	Разом витрати	788,0	100,0	1109,5	100,0	1031,6	100,0

Джерело: складено за даними [Додаток Ш]

Як бачимо з табл. 3.1, у структурі операційних витрат майже порівну розподіляється часка собівартості реалізації і адміністративних витрат підприємства. Варто відзначити, що саме адміністративні витрати мають стійку тенденцію до зростання.

На підприємстві собівартість реалізації формується за такими складовими як собівартість реалізації продукції, собівартість реалізації товарів та собівартість реалізації виконаних робіт з після врожайної обробки сільськогосподарської продукції (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Складові собівартості реалізації

	статті витрат	2023 рік		2024 рік		2025	
		сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Собівартість реалізації продукції	394,7	94,6	355,9	58,8	373,2	74,0
2	Собівартість реалізації товарів	23,0	5,4	2,1	0,4	х	х
3	Собівартість реалізації послуг (робіт)	х	х	246,9	40,8	131,2	26,0
5	Разом собівартість реалізації	417,7	100,0	604,9	100,0	504,5	100,0

Джерело: складено за даними [Додаток Ш]

Варто відзначити, що найбільша частка припадає на собівартість реалізованої продукції, яка пройшла після врожайну обробку.

Далі представимо складові виробничих витрат за економічними елементами, як здійснюються підприємством при проведенні після врожайної обробки сільськогосподарської продукції (рис. 3.1). У загальній сумі таких витрат найбільша частка належить витратам на оплату праці робітників, що займаються такою обробкою.

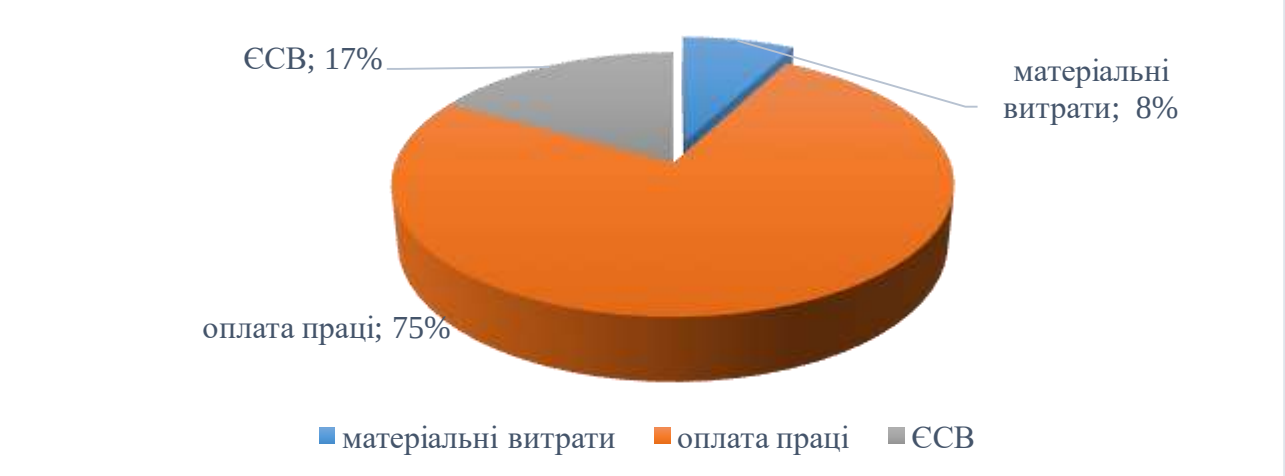

Рис. 3.1. Структура виробничих витрат за економічними елементами

Джерело: складено за даними [Додаток У]

У складі загальновиробничих витрат мають місце послуг сторонніх організацій та амортизаційні відрахування виробничого обладнання (3.2)

Рис. 3.2. Структура загальновиробничих витрат

Джерело: складено за даними [Додаток У]

Представимо складові адміністративних витрат (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Структура адміністративних витрат

№ з/п	статті витрат	Сума, грн.	питома вага у загальній сумі, %
1	2	3	4
1	витрати у сумі нарахованої амортизації об'єктів ОЗ	291,78	0,1
2	витрати у сумі розрахунково-касового обслуговування	6105,15	1,2
3	витрати з оренди складських приміщень та інших об'єктів ОЗ, що були віднесені до витрат майбутніх періодів	7437,16	1,4
4	витрати на опалення, освітлення, водопостачання, оплату послуг зв'язку та інші витрати сторонніх організацій	12875,04	2,5
5	витрати з нарахованої оплати праці адміністративному персоналу	402619,52	77,7
6	витрати з нарахованого ЄСВ на оплату праці амдінперсоналу	88580,57	17,1
7	загальна сума витрат	517909,22	100,0

Джерело: складено за даними [Додаток Ф]

Отже, у складі адміністративних витрат найбільша частка припадає також на витрати на оплату праці та відрахування ЄСВ управлінському персоналу

На підприємстві у незначних розмірах мають місце інші операційні витрати, більша частка яких належить витратам у вигляді визнаних штрафів за порушення податкового законодавства та договірних відносин (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Складові інших операційних витрат

	статті витрат	2023 рік		2024 рік		2025	
		сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	визнані штрафи, пені, неустойки	х	х	13,2	76,0	5,7	61,0
2	інші витрати операційної діяльності	4,5	100,0	4,2	24,0	3,6	39,0
3	разом інші операційні витрати	4,5	100,0	17,4	100,0	9,3	100,0

Джерело: складено за даними [Додаток Ф]

Отже можна зазначити, що на підприємстві спостерігається значне зростання як витрат, що пов'язані безпосередньо з виробничим процесом, так і загально управлінських витрат. Більш наглядно співставлення динаміки отриманого чистого доходу та собівартості реалізованої продукції, товарів, робіт та послуг наведена на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Динаміка чистого доходу та собівартості реалізації ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

Варіативні зміни основних результатів діяльності підприємства у вигляді чистого доходу та собівартості реалізації зумовили отримання валового прибутку, сума якого за останні роки має більш вагомі значення (рис. 3.4)

Рис. 3.4. Динаміка валового прибутку ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

Проте, загальна сума понесених витрат підприємством значно перевищує суму отриманих доходів (рис. 3.5), що у свою чергу призвело до збиткової діяльності протягом досліджуваного періоду.

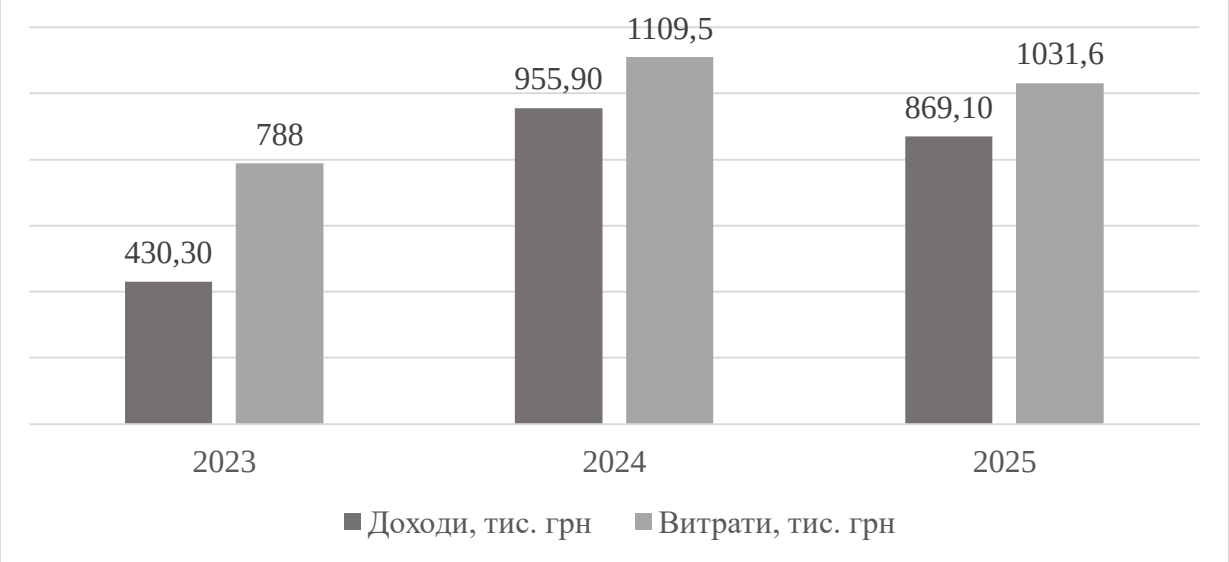

Рис. 3.5. Динаміка доходів та витрат ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

Чистий фінансовий результат підприємства ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» віддзеркалює збитковість виробничої діяльності, хоча й має менші значення отриманого збитку у 2024-2025 роках (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Динаміка фінансового результату ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

У сучасних умовах функціонування національної економіки діяльність вітчизняних підприємств має бути спрямована не лише на використання доступного інструментарію формування прибутку, а передусім на досягнення економічно обґрунтованого рівня рентабельності, який забезпечує стійкий розвиток підприємства в довгостроковій перспективі, підвищує його фінансову стабільність, знижує рівень впливу кризових явищ та ризиків банкрутства, а також сприяє розвитку соціально відповідального підприємництва в державі.

В умовах трансформаційних змін зростає актуальність проблеми визначення, обґрунтування та розподілу витрат за об’єктами обліку, управління процесами їх формування, контролю та оцінювання економічної доцільності з метою досягнення запланованого рівня прибутковості. При цьому управління витратами не зводиться виключно до їх мінімізації, а передбачає формування такого рівня витрат, який забезпечує отримання оптимального фінансового результату від здійснення підприємницької діяльності. Реалізація зазначених завдань можлива за умови розроблення та впровадження ефективної стратегії управління витратами, важливим інструментом якої є CVP-аналіз.

Підприємницька діяльність характеризується свободою вибору видів економічної діяльності, інноваційною спрямованістю та орієнтацією на отримання прибутку, при цьому забезпечення її ефективного функціонування є одним із пріоритетних завдань управління підприємством.

Застосування CVP-аналізу в системі управління витратами підприємства дає змогу оптимізувати співвідношення між постійними та змінними витратами, обґрунтувати взаємозв’язок між ціною реалізації та обсягами виробництва і продажу продукції, знизити рівень підприємницького ризику, здійснювати прогнозування фінансових результатів, виявляти внутрішні резерви підвищення ефективності діяльності та забезпечувати достатній рівень фінансової стійкості підприємства, а також формувати обґрунтовані управлінські рішення щодо покращення результатів господарської діяльності. До основних показників, що діагностуються під час проведення CVP-аналізу відносяться такі: маржинальний дохід, коефіцієнт маржинального доходу, точка беззбитковості, запас фінансової

безпеки, операційний леверидж. Проведення CVP-аналізу може бути здійснено у вартісному вираженні з використанням аналітичних розрахунків (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Розрахунок критичного об'єму продажів ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ»

№ з/п	Показники	Роки		
		2023	2024	2025
1	2	3	4	5
1.	Чистий дохід від надання послуг та виконання робіт, тис. грн	430,3	955,9	869,1
2.	собівартість (змінні витрати) наданих послуг та виконаних робіт, тис. грн	417,7	604,9	504,5
3.	маржинальний дохід, тис. грн (п.1-п.2)	12,6	351,0	364,6
4.	Коефіцієнт маржинального доходу (п.3:п.1), %	2,93	36,72	41,96
5.	Постійні витрати (загальноуправлінські та збутові витрати)	365.8	487,1	517,9
6.	«Критична точка» обсягу продажів (1*5/3)	12484,6	1326,5	1234,0

Джерело: складено за даними [Додаток Б]

Отже, за проведеними розрахунками встановлено стійку тенденцію зростання витрат підприємницької діяльності, в основному за рахунок такої складової як адміністративні витрати. У структурі собівартості реалізації найбільша частка припадає саме собівартості аграрної продукції, яка пройшла після урожайну обробку та була реалізована споживачам. У структурі виробничих витрат на підприємстві найбільша частка належить витратам на оплату праці робітників, що займаються такою обробкою. Загальновиробничі витрати на 66% становлять послуги сторонніх організацій та 34% амортизаційні відрахування основних засобів підприємства. Адміністративні витрати складаються у більшій частці з оплати праці управлінського персоналу та відповідних нарахувань ЄСВ. Співставлення чистого доходу від реалізації та собівартості реалізації дозволяє отримувати на підприємстві валовий прибуток, проте загальна діяльність залишається вкрай збитковою, що зумовлено великою сумою управлінських витрат. Чистий фінансовий результат підприємства ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» віддзеркалює збитковість виробничої діяльності, хоча й має менші значення отриманого збитку у 2024-2025 роках.

3.2. Методика проведення контролю формування витрат підприємницької діяльності

Контроль формування витрат на підприємстві є необхідною умовою забезпечення їх обґрунтованості, достовірності та ефективного використання ресурсів. Він сприяє правильному формуванню собівартості та фінансового результату, а також дозволяє своєчасно виявляти відхилення і мінімізувати ризики збитків. Отримана інформація слугує основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Мета проведення контролю підприємницьких витрат полягає у забезпеченні законності, економічної доцільності та ефективності формування і використання витрат підприємства, своєчасному виявленні відхилень від установлених норм, планів і кошторисів, а також у створенні інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію витрат і підвищення фінансових результатів діяльності підприємства.

Як зазначають науковці, саме внутрішній контроль виступає однією з базових функцій управління витратами підприємства. Його доцільно розглядати як безперервний процес взаємопов’язаних дій, що охоплює аналіз, синтез, планування, регулювання та облікове забезпечення. Функціональне призначення контролю витрат можна структурувати за двома основними напрямами: по-перше, він забезпечує задоволення інформаційних потреб власників і формує достовірну інформаційну базу для управлінських органів підприємства; по-друге, сприяє формуванню цілісної системи контролю витрат, яка забезпечує ефективне управління ресурсами [24, с. 132].

Внутрішній контроль витрат доцільно здійснювати на трьох основних стадіях управлінського процесу. На етапі бюджетування витрат, де проводиться оцінка обґрунтованості та ефективності управлінських рішень, а також їх відповідності стратегічним цілям підприємства. На стадії організації та регулювання управлінських рішень здійснюється аналіз очікуваних результатів

у співвідношенні з запланованими витратами, що дозволяє оцінити їх доцільність і результативність. На етапі облікового відображення ключове значення має контроль за використанням фінансових і виробничих ресурсів відповідно до затверджених бюджетних показників (рис. 3.7) .

Рис. 3.7. Стадії контролю витрат

Джерело: складено за даними [8, с 30]

Ефективність функціонування підприємства значною мірою визначається рівнем організації контролю за витратами. Системний і комплексний контроль забезпечує обґрунтованість та своєчасність здійснення відповідних господарських операцій. Контроль за обліком витрат створює передумови для об’єктивної оцінки фактичного фінансово-економічного стану підприємства.

Як одна з ключових функцій управління, контроль сприяє своєчасному виявленню та усуненню чинників і передумов, що негативно впливають на ефективність виробничої діяльності та досягнення стратегічних цілей. Крім того, він забезпечує можливість оперативного коригування діяльності підприємства відповідно до змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Контроль за формуванням витрат діяльності підприємства проводиться за наступними етапами (рис. 3.8).

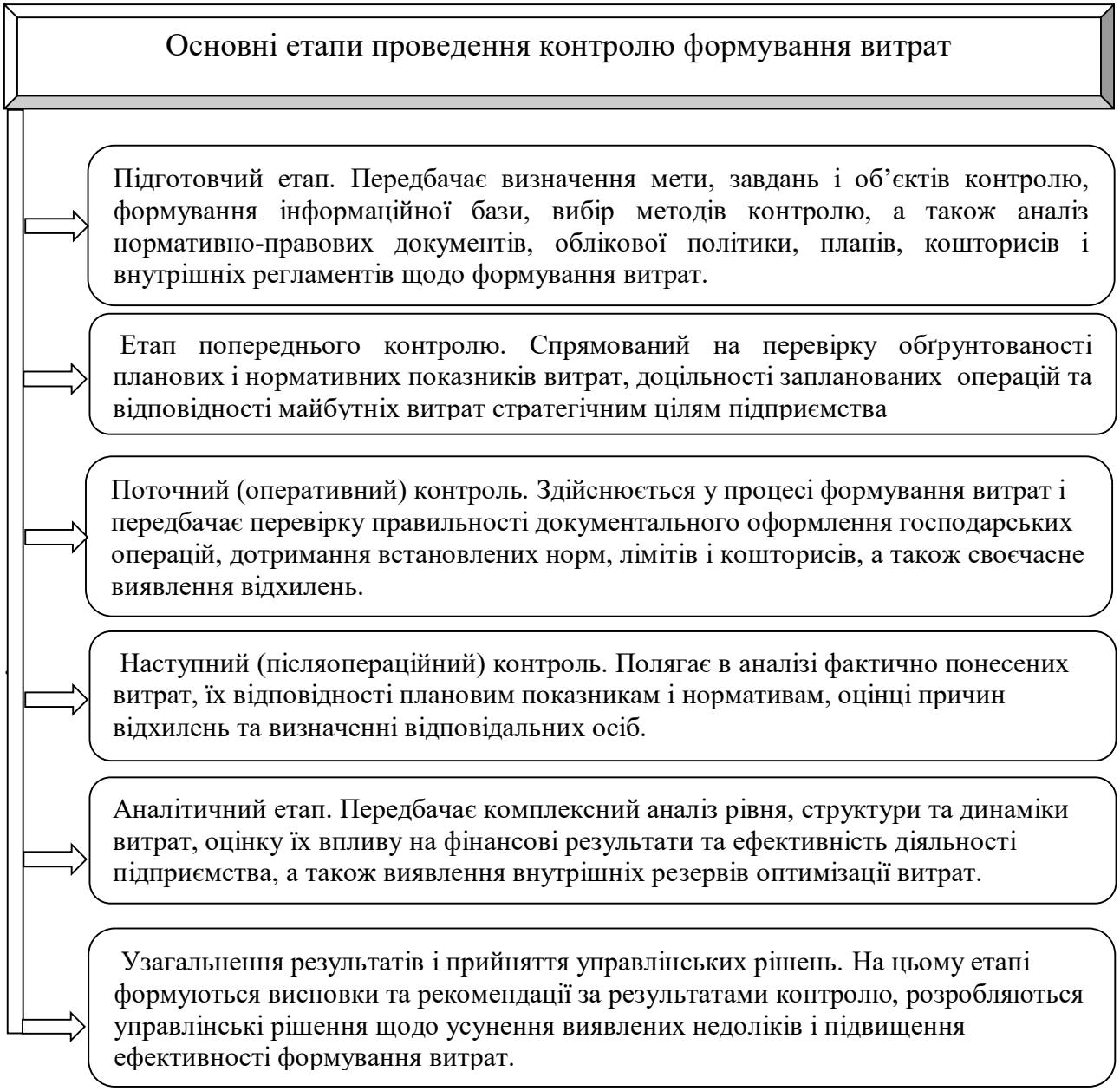

Рис. 3.8. Етапи контролю підприємницьких витрат

Джерело: складено автором

Під час проведення контролю формування витрат застосовуються як зовнішні регламентаційні документи, так і внутрішні документи підприємства.

До зовнішніх документів, передусім, відносяться законодавчі вимоги щодо загальної організації обліку, використання регістрів облікової системи, а також

норми відповідних НП(С)БО та Методичних рекомендації щодо формування витрат та визначення собівартості виконаних робіт чи виробленої продукції. До внутрішній документів відносяться Наказ про облікову політику, робочий план рахунків, первинні документи з підтвердження формування витрат, регістри аналітичного та синтетичного обліку, обротно-сальдова відомість, фінансова звітність підприємства. Слід зазначити, що на підприємстві ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» як такої відповідної служби внтурішнього контоолю не існує. Порядок відображення в оліку та систематизації в облікових регістрах і у звітності витрат контролюється безпосередньо керівником підпримства.

Як недолік загальної оргнаіазції обліку на підприємстві слід зазанчити відсутність облікової політики та встанолвених у такому внтурішньому документі основних принципів відображення витрат. При проведенні дослідження було встановлено, що для контролю формування витрат застосовуються такі документи первинного відображення використання ресурсів підприємства та їх систематизації в обліково-звітній системі (рис. 3.9).

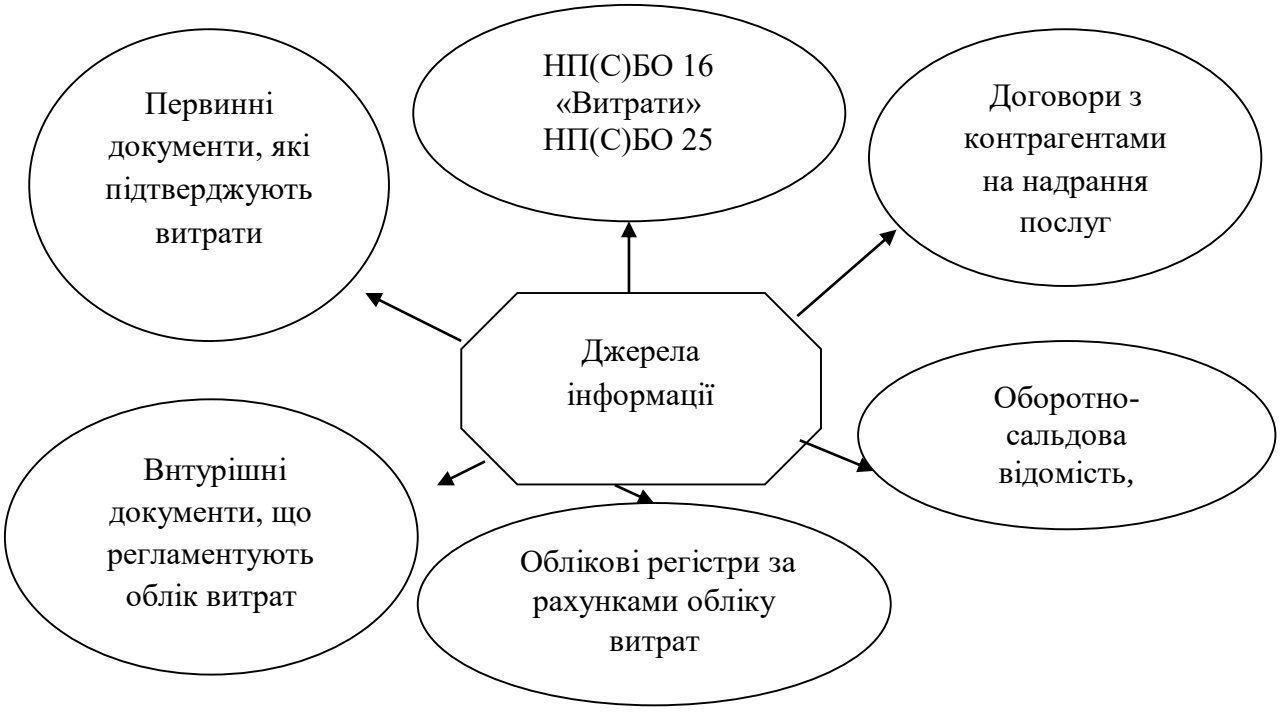

Рис. 3.9. Джерела інформації контролю формування витрат

Джерело: складено за даними підприємства

Під час проведеної перевірки встановлено, що на підприємстві організація облікового процесу відповідає загальноприйнятим регламентам та здійснюється з використанням комп'ютерної програми «1С:Підприємство 8.3.». Програмний продукт дозволяє формувати документи, такі як «Аналіз рахунку», «Картка рахунку» та «Оборотно-сальдова відомість за рахунком». Надалі отримані дані переносяться до загальної оборотно-сальдової відомості, на основі якої формується інформація щодо активів та джерел їх утворення у Балансі підприємства, понесених витрат, отриманих доходів та фінансового результату – у формі 2-м «Звіт про фінансові результати».

Головний бухгалтер забезпечує організацію облікового забезпечення контролю витрат підприємства шляхом формування достовірної інформації про їх рівень, структуру та динаміку, здійснення контролю за законністю й доцільністю витрат та участі в обґрунтуванні управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання ресурсів.

При перевірці документального забезпечення формування витрат, враховуючи специфіку діяльності підприємства та дослідження щодо структури витрати, варто приділити значну увагу перевірці достовірного включення до витрат такої складової як нарахована оплата праці як виробничим працівникам, так і управлінському персоналу.

Контроль за правильністю включення до витрат сум нарахованої оплати праці виробничих працівників, зайнятих у післяврожайній обробці аграрної продукції, здійснюється шляхом перевірки обґрунтованості їх нарахування, документального підтвердження та правильності віднесення до виробничої собівартості. Контроль передбачає перевірку відповідності нарахованої заробітної плати виконаним роботам, умовам трудових договорів, нормам виробітку та затвердженим розцінкам. Особлива увага приділяється первинним документам, що підтверджують обсяг виконаних робіт (наряди, акти виконаних робіт, табелі обліку робочого часу). Крім того, перевіряється правильність віднесення витрат на оплату праці до складу прямих виробничих витрат, зокрема до собівартості післяврожайної обробки продукції (сушіння, очищення,

сортування тощо), а також відповідність цих витрат затвердженим нормам і кошторисам. Також здійснюється контроль правильності нарахування єдиного соціального внеску та інших обов'язкових відрахувань, а також їх включення до складу виробничих витрат.

Щодо адміністративного персоналу, то також проводиться перевірка відповідності нарахованої заробітної плати адміністративного персоналу штатному розпису, трудовим договорам та чинним нормативним актам. Особлива увага приділяється правильності її відображення у складі адміністративних витрат, а також повноті та достовірності первинних документів (табелів обліку робочого часу, розрахунково-платіжних відомостей тощо). Крім того, здійснюється перевірка правильності нарахування обов'язкових відрахувань на оплату праці та їх віднесення до відповідних витрат, а також відповідності цих витрат затвердженим кошторисам і бюджетам підприємства.

Перевіркою правильності нарахування оплати праці та відповідних відрахувань ЄСВ не встановлено порушень трудового та податкового законодавства. Усі операції в обліку відображені достовірно. Проте слід зазначити, що нарахування лікарняних віднесено до складу інших операційних витрат. хоча такі виплати з метою оподаткування прирівнюються до нарахованої оплати праці та мають бути включені на відповідні об'єкти обліку.

Загальновиробничі витрати, як було встановлено у попередніх розділах, сформовано за рахунок послуг сторонніх організацій та амортизаційних відрахувань. А отже й контроль має бути спрямований саме такі складові формування витрат. При перевірці достовірності включення до складу витрат послуг сторонніх організацій акцент робиться на ретельній перевірці документального підтвердження таких витрат відповідно до укладених договорів та Актів виконання таких робіт, визначеної суми кошторису робіт.

Перевірку правильності нарахування амортизації основних засобів виконують за даними первинних документів, що підтверджують факт введення в експлуатацію об'єктів основних засобів. Також перевіряється дотримання

термінів експлуатації основних засобів податковій регламентації з метою недопущення податкових різниць або навпаки обов'язковому їх врахуванні при формуванні бази нарахування податку на прибуток. Також має бути перевіреним обраний метод нарахування амортизації та його застосування протягом звітного періоду. Перевіркою встановлено, що порушень у частині достовірності нарахування амортизації об'єктів ОЗ не виявлено.

Таким чином, перевірка документального забезпечення формування витрат встановила відповідність такого процесу загальним принципам підтвердження усіх операцій первинними документами.

Наступним етапом контролю було визначення достовірності відображення витрат в системі облікових регістрів та фінансовій звітності підприємства

Таблиця 3.6

Співставлення даних оборотно-сальдової відомості та фінансової звітності щодо операційних витрат

назва показника	рядок форми 2-м	джерело та сума (грн)	сума, тис. грн
1	2	3	4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	оборот за рахунком 901 – 355 922,89 902 – 2 080,00 903 – 246 877,45	604 880,34
Інші операційні витрати	2180 504,6	обороти за рахунками 92 – 487 135,44 91 –355 922,89 94 –17 480,87	860539,2

Джерело: складено за даними підприємства

Отже, за результатами співставлення даних оборотно-сальдової відомості та фінансової звітності за 2024 рік встановлено розбіжності щодо відображення витрати у складі інших операційних витрат. Відтак, обліковому персоналу підприємства необхідно більш уважно відноситися до порядку формування показників у фінансовій звітності за даними регістрів бухгалтерського обліку.

Витрати є основною складовою формування фінансового результату, відтак необхідним вбачається правильність відображення витрат з метою

недопущення викривлення показника фінансового результату як бази нарахування податку на прибуток.

Можна виокремити основні напрями вдосконалення системи внутрішнього контролю на підприємстві. До ключових із них належать забезпечення достовірності та точності формування собівартості продукції, робіт і послуг, що є необхідною умовою об'єктивної оцінки результатів діяльності. Важливим аспектом є також забезпечення належного документального обґрунтування та правильності відображення списання витрат у системі бухгалтерського обліку. Крім того, суттєве значення має дотримання планових показників і виконання визначених завдань, які ґрунтуються на принципах контролінгу та виступають методологічною основою побудови ефективної системи управління витратами на підприємстві. Таким чином, результати дослідження системи внутрішнього контролю засвідчили необхідність удосконалення її організаційно-методичного забезпечення, зокрема шляхом розроблення внутрішніх стандартів контролю, періодичного оновлення нормативно-правової бази та належного врахування амортизаційних процесів. Важливим є здійснення внутрішнього контролю на засадах обраної концептуальної моделі, що сприятиме підвищенню ефективності господарської діяльності, зміцненню фінансового стану підприємства та покращенню його економічних результатів. У разі надмірного навантаження на обліковий персонал доцільним є розширення кадрового складу, зокрема шляхом залучення внутрішнього аудитора, функціональне призначення якого полягає у здійсненні поглибленого контролю за розподілом прибутку, витратами, а також забезпеченні достовірності та законності фінансової звітності. Слід підкреслити, що ефективність прийняття управлінських рішень безпосередньо залежить від наявності якісної інформаційної бази, сформованої на основі раціонально організованої системи внутрішнього контролю. У зв'язку з цим керівники підприємств мають приділяти належну увагу її постійному вдосконаленню та адаптації до сучасних умов господарювання.

3.3. Напрямки удосконалення обліково-аналітичного забезпечення витрат в системі управління підприємством

У сучасних умовах господарювання ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від якості обліково-аналітичного забезпечення витрат, яке формує інформаційну основу для прийняття управлінських рішень. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває необхідність удосконалення підходів до обліку, аналізу та контролю витрат з метою підвищення результативності діяльності підприємства.

Удосконалення обліку витрат відіграє важливу роль у підвищенні ефективності системи управління підприємством, оскільки забезпечує формування якісної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. Удосконалення обліку витрат сприяє підвищенню точності, повноти та своєчасності відображення витрат у фінансовій та управлінській звітності. Це дозволяє більш обґрунтовано планувати та контролювати витрати, виявляти резерви їх оптимізації та підвищувати ефективність використання ресурсів. Крім того, якісна система обліку витрат забезпечує достовірне формування собівартості продукції та фінансових результатів, що є основою для стратегічного і оперативного управління підприємством.

В системі організації обліку ключову роль відграє облікова політика підприємства, яка визначає окремі організаційні аспекти ведення обліку, а також методологічні аспекти за окремими об'єктами обліку та надає альтернативність вибору відповідно до встановлених регламентів НП(С)БО. Адаптація облікової політики підприємства до умов нестабільного економічного середовища, зокрема врахування інфляційних процесів та змін у цінах на ресурси, є важливим фактором забезпечення формування релевантної інформації про витрати підприємницької діяльності. Це забезпечить більш об'єктивне відображення витрат і формування достовірної собівартості продукції. Основною метою формування облікової політики підприємства є вибір оптимальних методів і процедур ведення бухгалтерського обліку, які забезпечують достовірне

відображення фінансового стану та результатів господарської діяльності, а також сприяють підвищенню якості обліково-аналітичного інформаційного забезпечення управління.

З метою удосконалення процесу формування облікової інформації доцільним є визначення в наказі про облікову політику суб'єкта господарювання додаткових елементів, що стосуються організації обліку витрат, зокрема:

– чіткого розмежування витрат за відповідними класифікаційними групами витрат діяльності;

– обґрунтованого переліку об'єктів обліку витрат;

– вибору методів обліку витрат;

– визначення методики та бази розподілу загальновиробничих витрат;

– застосування методів і способів калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг);

– визначення видів собівартості з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємства з метою забезпечення ефективного управління.

Наказ про облікову політику, що забезпечує дотримання загальних принципів ведення обліку на підприємстві, обов'язково містить розділ про облік витрат (рис. 3.10).

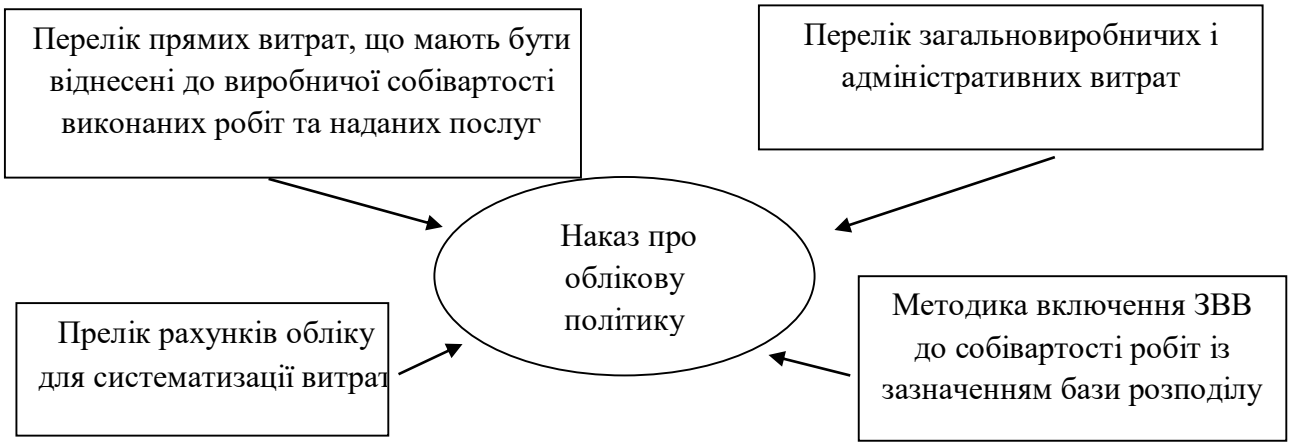

Рис. 3.10. Основні положення з обліку витрат обліковій політиці підприємства

Джерело: сформовано за даними підприємства

Таким чином, раціонально організована система облікового забезпечення управління витратами операційної діяльності підприємства сприятиме підвищенню ефективності його функціонування, зростанню доходів і фінансових результатів, а також зміцненню конкурентних позицій підприємства в ринковому середовищі.

Одним із ключових напрямків удосконалення є інтеграція фінансового та управлінського обліку. Забезпечення узгодженості між цими підсистемами сприятиме підвищенню достовірності інформації, усуненню дублювання даних та формуванню єдиного інформаційного простору для управління витратами. Це дозволить більш оперативно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Як вважають науковці, інтеграція системи управління витратами в загальну систему менеджменту аграрного підприємства передбачає формування центрів відповідальності та розмежування управлінських повноважень, організацію обліку витрат за місцями їх виникнення й видами продукції, а також встановлення обґрунтованих норм використання ресурсів з урахуванням технологічних особливостей виробництва [37, с. 76].

Ефективність такої системи забезпечується впровадженням сучасних методів обліку та калькулювання собівартості, створенням мотиваційних механізмів щодо раціонального використання ресурсів і здійсненням постійного моніторингу витрат із застосуванням аналітичних процедур.

Витрати післяврожайної діяльності у фінансовому обліку групуються за економічними елементами (матеріальні витрати, оплата праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати), що забезпечує їх відображення у фінансовій звітності. Однак для потреб управління така класифікація є недостатньою, оскільки не дозволяє оцінити ефективність окремих процесів доробки, зберігання та реалізації продукції.

З метою підвищення аналітичної інформативності витрати післяврожайної діяльності доцільно додатково групувати за аналітичними ознаками, що забезпечують прийняття управлінських рішень:

- за відношенням до обсягу діяльності – змінні та постійні витрати;
- за місцями виникнення (центрами відповідальності) – елеватор, склад, логістичний підрозділ тощо;
- за об’єктами калькулювання – окремі культури, партії продукції, види післяврожайних послуг;
- за релевантністю – витрати, що впливають на прийняття управлінських рішень, та нерелевантні витрати;
- за ступенем контрольованості – контрольовані та неконтрольовані витрати.

Поєднання фінансової та управлінської класифікації створює основу для оцінювання рентабельності післяврожайних процесів і прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Важливим напрямком є впровадження сучасних методів обліку витрат, зокрема використання калькулювання за видами діяльності (АВС-метод), що дає змогу більш точно розподіляти непрямі витрати між видами продукції або послуг. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень щодо ціноутворення та оптимізації витрат. Наступним напрямком є розвиток обліку витрат за центрами відповідальності. Такий підхід дозволяє підвищити рівень контролю за використанням ресурсів, забезпечує персоніфікацію відповідальності та сприяє підвищенню ефективності діяльності структурних підрозділів підприємства. Суттєве значення має також підвищення рівня автоматизації обліково-аналітичних процесів. Використання сучасних інформаційних систем і програмного забезпечення забезпечує оперативність обробки даних, зменшує ймовірність помилок та розширює можливості аналітичної обробки інформації про витрати. Крім того, доцільним є впровадження систем бюджетування витрат та контролінгу, що дозволяє здійснювати планування, моніторинг і контроль витрат у динаміці. Це сприяє своєчасному виявленню відхилень і прийняттю коригувальних управлінських рішень.

В умовах сьогодення, коли суб’єкти малого бізнесу працюють в умовах невизначеності та ризиковості, обліково-аналітичне забезпечення контролю

підприємницьких витрат ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» має бути адаптовано до сучасних концепцій управління витратами, в зв'язку з чим підприємству можна рекомендувати наступну схему формування обліково-аналітичного забезпечення контролю витрат (рис. 3.11).

Рис. 3.11. Складові обліково-аналітичного забезпечення контролю витрат

Джерело: складено за даними [20]

Облікове забезпечення контролю витрат підприємства формується як сукупність нормативно-методичних, організаційних та інформаційних елементів, що забезпечують документальне підтвердження, систематизацію, узагальнення та відображення інформації про витрати з метою здійснення ефективного контролю за їх формуванням і використанням. Аналітичне забезпечення контролю витрат підприємства являє собою систему методів, показників та інформаційних ресурсів, що забезпечують комплексну оцінку рівня, структури й ефективності витрат, виявлення відхилень і внутрішніх резервів, а також обґрунтування управлінських рішень у процесі контролю витрат.

В умовах повномасштабної війни, економічної нестабільності та енергетичних викликів оптимізація витрат набуває критичного значення як передумова забезпечення виживання та подальшого розвитку українських підприємств [8, с. 32].

У зв'язку з цим суб'єкти господарювання змушені адаптуватися до нових умов функціонування, трансформуючи підходи до управління ресурсами. Військові дії спричинили суттєві зміни у структурі витрат підприємств: зокрема, зросли витрати на забезпечення безпеки, досягнення енергетичної автономії, релокацію виробничих потужностей і логістичне забезпечення, тоді як витрати на маркетингову діяльність, утримання офісної інфраструктури та оплату праці зазнали скорочення. За таких умов особливого значення набуває впровадження системного та гнучкого підходу до управління витратами.

В умовах нестабільного економічного середовища підприємства втрачають можливість здійснювати довгострокове планування на річну перспективу, що зумовлює актуалізацію підходів гнучкого бюджетування та адаптивного управління витратами. Зокрема, широкого застосування набуває метод rolling forecast (перекатного прогнозування), який передбачає регулярне оновлення фінансових планів на щомісячній або квартальній основі замість традиційного річного бюджетування. Такий підхід забезпечує оперативне коригування витрат відповідно до змін ринкової кон'юнктури та впливу непередбачуваних факторів. Важливим інструментом є також zero-based

budgeting (нульове бюджетування), сутність якого полягає у формуванні витрат «з нуля», без орієнтації на показники попередніх періодів. Це сприяє підвищенню обґрунтованості витрат та усуненню неефективних або інерційних витратних статей. Крім того, вагоме значення має впровадження систем контролінгу витрат, що передбачає використання сучасних інструментів моніторингу (зокрема, інтерактивних панелей управління витратами — cost control dashboards), які забезпечують отримання актуальної інформації в режимі реального часу та сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень на основі фактичних даних. Серед найбільш ефективних інструментів оптимізації витрат особливе місце займає цифровізація бізнес-процесів, яка забезпечує автоматизацію операцій, зниження адміністративних витрат і підвищення прозорості управління. Важливим напрямом є впровадження гнучкого бюджетування, що дозволяє оперативно коригувати фінансові плани відповідно до змін зовнішнього середовища та внутрішніх умов діяльності підприємства.

Значний ефект досягається завдяки використанню аутсорсингу та аутстафінгу, що дає змогу оптимізувати витрати на утримання персоналу, передаючи окремі функції або процеси зовнішнім виконавцям. Удосконалення логістичних процесів, зокрема оптимізація маршрутів, управління запасами та скорочення витрат на транспортування, також сприяє підвищенню ефективності витратної політики підприємства.

Отже, за результатами дослідження організації обліку витрат на підприємстві ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» встановлено, що діюча система обліково-аналітичного забезпечення загалом відповідає вимогам чинного законодавства та забезпечує формування інформації для управління. Водночас виявлені окремі недоліки, пов’язані з обмеженою аналітичністю даних, складністю розподілу непрямих витрат і недостатнім рівнем автоматизації, що знижує ефективність управлінських рішень.

З метою підвищення ефективності управління витратами доцільно запропонувати такі напрямки удосконалення обліково-аналітичного забезпечення на підприємстві.

Підприємству необхідно забезпечити більш тісну інтеграцію фінансового та управлінського обліку. Зокрема, доцільно сформувати єдину систему облікових показників, яка б дозволяла уникнути дублювання інформації та підвищила узгодженість даних щодо витрат. Практичним кроком може бути впровадження внутрішніх регламентів формування управлінської звітності на основі даних бухгалтерського обліку. З метою підвищення точності калькулювання собівартості послуг з післяврожайної обробки аграрної продукції доцільно вдосконалити підходи до розподілу непрямих витрат. Рекомендується частково впровадити елементи методу обліку за видами діяльності (АВС-методу), зокрема визначити основні фактори формування витрат (витратні драйвери) та використовувати їх при розподілі загальновиробничих витрат.

Доцільно запровадити облік витрат за центрами відповідальності. Для цього пропонується виділити основні структурні підрозділи підприємства (виробничі, адміністративні, допоміжні) та закріпити за ними відповідальність за формування витрат. Важливим напрямком є підвищення рівня автоматизації облікових процесів. Для ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» доцільним є розширення функціональних можливостей використовуваного програмного забезпечення (наприклад, налаштування аналітичних розрізів обліку витрат, автоматизація розподілу витрат, формування управлінських звітів). Це дозволить підвищити оперативність отримання інформації та знизити трудомісткість облікових робіт. Також рекомендується впровадити систему бюджетування витрат. Зокрема, доцільно розробляти бюджети витрат за основними напрямками діяльності підприємства, здійснювати їх регулярний аналіз та контроль виконання. Це дасть змогу своєчасно виявляти відхилення фактичних витрат від планових і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Отже, реалізація запропонованих заходів на ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» сприятиме підвищенню якості обліково-аналітичного забезпечення витрат, забезпечить більш обґрунтоване прийняття управлінських рішень, а також позитивно вплине на фінансові результати та конкурентоспроможність підприємства.

ВИСНОВКИ

Комплексне дослідження у сфері обліку та контролю за формуванням підприємницьких витрат у сфері агробізнесу згідно з поставленими завданнями при написанні кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр за ОП «Облік, аудит та податковий консалтинг» відповідно до сформульованої мети дало наступні результати.

1. Витрати підприємницької діяльності виступають індикатором функціонування суб'єктів агробізнесу та складовою формування його фінансових результатів віддзеркалюючи при цьому використані ресурси у грошовому вимірнику та одночасно зумовлюють зростання зобов'язань підприємства. Витрати підприємницької діяльності в агробізнесі являють собою сукупність матеріальних, трудових, фінансових і логістичних витрат, пов'язаних із виробництвом, доробкою, зберіганням, транспортуванням та підготовкою сільськогосподарської продукції до реалізації, що формують складову собівартості та безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності аграрного підприємства. Витрати класифікуються за економічними елементами та функціональним призначенням. У сфері управлінського обліку витрати класифікуються за відношенням до обсягу виробництва, за об'єктами калькулювання, за релевантністю, за ступенем контрольованості

2. З метою формування релевантної інформації щодо результатів діяльності підприємств та надання користувачам повної і правдивої інформаційної бази витрати підприємницької діяльності мають бути систематизовані в системі обліку та формалізовані у звітності у частині складової формування фінансових результатів. Загальна регламентація охоплює сукупність нормативно-правових вимог, принципів і методичних положень, які є обов'язковими для всіх суб'єктів господарювання під час визнання, оцінки та відображення витрат у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Зовнішня регламентація обліку витрат формує нормативну базу, яка забезпечує єдність методології бухгалтерського й податкового обліку витрат, порівнянність

фінансової звітності та контроль з боку держави. До внутрішньої регламентації обліку витрат належать внутрішні організаційно-розпорядчі та методичні документи підприємства, які визначають конкретний порядок формування, обліку, контролю та аналізу витрат з урахуванням особливостей діяльності суб'єкта господарювання. Внутрішня регламентація обліку витрат забезпечує адаптацію загальних вимог бухгалтерського та податкового законодавства до умов функціонування конкретного підприємства, сприяє підвищенню ефективності управління витратами та формуванню достовірної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень.

3. За результатами моніторингу організаційно-теоретичних аспектів обліку підприємницьких витрат у сфері агробізнесу встановлено, що до ключових проблем слід віднести визначення моменту визнання витрат через тривалий виробничий цикл і розрив між здійсненням витрат та отриманням доходів, розподіл непрямих витрат між видами продукції, який часто має умовний характер і може викривлювати собівартість, недостатній рівень автоматизації облікових процесів, недосконалість нормативно-методичної бази та вплив природно-кліматичних факторів, які підвищують невизначеність у формуванні витрат. Облікове відображення витрат потребує удосконалення методичних підходів і адаптації до сучасних умов господарювання з метою забезпечення ефективного управління витратами та формування достовірної фінансової інформації. Особливості національного економічного середовища, специфіка організації бухгалтерського обліку, рівень інформаційного забезпечення управління, а також галузеві особливості діяльності підприємств потребують адаптації зарубіжних методичних підходів до вітчизняної практики господарювання.

4. Практичні аспекти організації обліку і контролю формування підприємницьких витрат у сфері агробізнесу розглянуто за матеріалами виробничо-господарської діяльності ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ», основним видом діяльності якого є післяурожайна діяльність, яка пов'язана з підготовкою сільськогосподарської продукції до первинної реалізації або зберігання після

збирання врожаю, без зміни її фізико-біологічних властивостей як продукту переробки. На вітчизняному аграрному ринку компанія ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» є надійним партнером у сфері надання послуг надання послуг з очищення, фасування в мішки, перевалці зернових і бобових культур. Компанія працює на устаткування фірми «PETKYS». Ресурси представлені основними і оборотними активами, які сформовано за рахунок власних джерел фінансування – часка власного капіталу становить 93% у загальній сумі джерел фінансування. Підприємство за результатами своєї діяльності несе більше витрат, ніж отримує відповідні доходи від здійснення після врожайної обробки сільськогосподарської продукції Перевищення понесених витрат над сумою визнаних доходів віддзеркалює збитковість виробничої діяльності.

5. Загальна організація обліку та звітності відповідає обліковому законодавству та статусу суб'єкта мікро підприємництва. Ведення обліку, складання фінансової та податкової звітності знаходиться у компетенції керівника підприємства, який виконує обов'язки й функції головного бухгалтера. Облік здійснюється в автоматизованому режимі із застосуванням комп'ютерної програми «1С:Підприємство 8.3». Організація первинного обліку на підприємстві відповідає вимогам чинного законодавства та базується на використанні типових первинних документів, які є інформаційною основою для формування облікових даних щодо здійснених господарських операцій. Підприємство ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» є платником податку на прибуток та ПДВ, а також інших податків відповідно до ПКУ, у відповідні терміни звітує перед податковими органами зі сплати податків і зборів. Враховуючи збитковість ведення виробничо-господарської діяльності протягом звітного періоду не спостерігається відображення податкових зобов'язань з податку на прибуток. Фінансова звітність підприємства складається за скороченими показниками, що передбачено для суб'єктів мікро підприємництва.

6. Ведення бухгалтерського обліку та формування показників фінансової звітності щодо операцій із систематизації операційних витрат на підприємстві ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО 16

«Витрати». За функціональним призначенням витрати групуються у розрізі виробництва, загальновиробничих витрат, списаної собівартості реалізації, адміністративних та інших операційних витрат. У розрізі економічних елементів витрати підприємства ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» представлені такими, як матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація виробничого і загальновиробничого обладнання, інші витрати, а саме послуги сторонніх організацій, витрати на опалення, водопостачання, освітлення, оренду. Систематизація в обліку зазначених витрат відбувається з використанням рахунків класу 9 «Витрати діяльності». В автоматизованій системі обліку формуються відповідні регістри аналітичного та синтетичного обліку. За даними синтетичних регістрів обліку витрат узагальнена інформація формалізується у загальній оборотно-сальдовій відомості. на підставі якої здійснюється формування статей витрат у формі № 2-мс «Звіт про фінансові результати»

7. За результатами проведеного аналізу встановлено стійку тенденцію зростання витрат підприємницької діяльності, в основному за рахунок таких складових як собівартість реалізації та адміністративні витрати. У структурі собівартості реалізації найбільша частка припадає саме собівартості аграрної продукції, яка пройшла після урожайну обробку та була реалізована споживачам. У структурі виробничих витрат на підприємстві найбільша частка належить витратам на оплату праці робітників, що займаються такою обробкою. Загальновиробничі витрати на 66% становлять послуги сторонніх організацій та 34% амортизаційні відрахування основних засобів підприємства. Адміністративні витрати складаються у більшій частці з оплати праці управлінського персоналу та відповідних нарахувань ЄСВ. Співставлення чистого доходу від реалізації та собівартості реалізації дозволяє отримувати на підприємстві валовий прибуток, проте загальна діяльність залишається вкрай збитковою, що зумовлено великою сумою управлінських витрат. Чистий фінансовий результат підприємства ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» віддзеркалює збитковість виробничої діяльності, хоча й має менші значення отриманого збитку у 2024-2025 роках.

8. Визначено, що на підприємстві ТОВ «УКРАГРО-ПРАЙМ» як такої відповідної служби внтурішнього контоолю не існує. Порядок відображення в оліку та систематизації в облікових регістрах і у звітності витрат контролюється безпосередньо керівником підпримства. Як недолік загальної оргнаіазції обліку на підприємстві слід зазанчити відсутність облікової політики та встанолвених у такому внтурішньому документі основних принципів відображення витрат. перевірка документального забезпечення формування витрат встановила відповідність такого процесу загальним принципам підтвердження усіх операцій первинними документами. Перевіркою правильності нарахування оплати праці та відповідних відрахувань ЄСВ не встановлено порушень трудового та податкового законодавства. Усі операції в обліку відображені достовірно. Проте слід зазначити, що нарахування лікарняних віднесено до складу інших операційних витрат. хоча такі виплати з метою оподаткування прирівнюються до нарахованої оплати праці та мають бути включені на відповідні об’єкти обліку. Перевіркою встановлено, що порушень у частині достовірності нарахування амортизації об’єктів ОЗ не виявлено. За результатами співставлення даних оборотно-сальдової відомості та фінансової звітності за 2024 рік встановлено розбіжності щодо відображення витрати у складі інших операційних витрат. Відтак, обліковому персоналу підприємства необхідно більш уважно відноситися до порядку формування показників у фінансовій звітності за даними регістрів бухгалтерського обліку.

9. З метою удосконалення процесу формування облікової інформації доцільним є формування облікової політики та у такому внутрішньому документі основних елементів, що стосуються організації обліку витрат, чіткого розмежування витрат за відповідними класифікаційними групами витрат діяльності; обґрунтованого переліку об’єктів обліку витрат; вибору методів обліку витрат; визначення методики та бази розподілу загальновиробничих витрат; визначення видів собівартості з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємства з метою забезпечення ефективного управління. У системі управлінського обліку доцільним є додаткове групування витрат за

аналітичними ознаками, що забезпечують прийняття управлінських рішень, а саме розмежування витрат на змінні та постійні витрати, витрати, що впливають на прийняття управлінських рішень, та нерелевантні витрати. підприємству рекомендовано схему формування обліково-аналітичного забезпечення контролю витрат. Облікове забезпечення контролю витрат підприємства формується як сукупність нормативно-методичних, організаційних та інформаційних елементів, що забезпечують документальне підтвердження, систематизацію, узагальнення та відображення інформації про витрати з метою здійснення ефективного контролю за їх формуванням і використанням. Аналітичне забезпечення контролю витрат підприємства має сформувати систему методів, показників та інформаційних ресурсів, що забезпечують комплексну оцінку рівня, структури й ефективності витрат, виявлення відхилень і внутрішніх резервів, а також обґрунтування управлінських рішень у процесі контролю витрат.

Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню ефективності діяльності підприємства за рахунок покращення якості облікової інформації, посилення контролю за формуванням витрат та підвищення обґрунтованості управлінських рішень. Удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення дозволить своєчасно виявляти непродуктивні витрати, оптимізувати використання ресурсів, підвищити рівень контролю за собівартістю продукції та зміцнити фінансову стійкість підприємства. Крім того, ефективна організація обліку витрат забезпечить підвищення конкурентоспроможності та створить передумови для стабільного розвитку підприємства в умовах сучасного ринкового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла Ю., Білий А. Проблемні питання управлінського обліку в аграрних підприємствах. *Вісник економіки.* 2024. № 4. С. 155-162.

2. Вакуленко В. Л., Мялковський В. А., Юнтао Л. Щляхи підвищення ефективності управління витратами виробництва продукції рослинництва в умовах воєнного стану. *Підприємництво і торгівля*. 2024. Випуск 40, С. 14-19.

3. Вінідіктова В.С., Іонін Є.Є. CVP-аналіз як метод системного дослідження взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності і прибутку. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2024. Том 2. № 16. С. 121-126. URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/16852

4. Гуменна-Дерій М., Шара Є., Слєсар Т. Облік, контроль і аналіз витрат та забезпечення матеріально-технічними ресурсами діяльності підприємств у майбутні періоди. *Вісник Економіки*. 2022. № 1. С. 110-129. URL: https://doi.org/10.35774/visnyk2022.01.110.

5. Гуренко Т. О. Обліково-аналітичний інструментарій в управлінні стратегією підприємств агробізнесу. *Економіка та суспільство*, 2023. Випуск 51. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-34

6. Добрунік Т.П., Вареник Р.О. Обліково-інформаційне забезпечення операційних витрат вітчизняних підприємств. *European scientific congress. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference.* (December 25-27, 2023). *Barca Academy Publishing. Madrid, Spain. 2023. Pp. 565-571.* URL: https://sci-conf.com.ua/xii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-european-scientific-congress-25-27-12-2023-madrid-ispaniya-arhiv/

7. Іванов М. Формування системи витрат на основі їх оптимальної структури. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № *326*(1), 174-182. URL: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-29

8. Карінцева О.І., Харченко М.О., Тарасенко С.В., Дейнека А.В., Ярош О.М. Оптимізація витрат українського бізнесу в умовах сучасних викликів. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія*

«Економічні науки», № 3 (117), С. 26-34. URL: https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-3-3

9. Колісник О. П., Суходольська Д. В. Оцінка впливу виробничих витрат на собівартість продукції. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 56. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-130 (дата звернення 14.03.2026).

10. Корбутяк А.Г., Сокровольська Н.Я. Сучасні інструменти контролінгу витрат в умовах обмеженості ресурсів *Економіка і суспільство* 2022. Випуск 37. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-48 (дата звернення 14.03.2026).

11. Кравець О.В. Контроль внтурішніх логістичних витрат на підприємстві. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* 2024. № 76. URL: http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1544 (дата звернення 14.03.2026).

12. Кривошей О. Методи оцінки ефективності витрат на маркетингові дослідження в агробізнесі: обліковий та аналітичний підходи. *Український економічний часопис*. 2024. № 7. С. 40–47. URL: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-7-6.

13. Лепетан І.М., Гайворонюк О.О. Основні елементи системи управління витратами підприємства. *Ефективна економіка.* 2024. № 2. URL: https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3124.

14. Мінаєв Д. Раделицький Ю. Класифікація витрат на сільськогосподарську діяльність у обліку та контролі в умовах використання геоінформаційних технологій. *Вісник економіки.* 2023, С. 97-114. URL: https://doi.org/10.35774/ visnyk2023.03.09 .

15. Назаренко Т. П., Франчук І. Б., Вітер С. А. Методичні аспекти обліку та управління витратами на виробництво продукції. *Економіка та держава*. 2021. № 7. С. 83–89. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.7.83.

16. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку URL: https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/ (дата звернення 19.04.2026).

17. Нестеренко, О., & Худякова, Д. Методичні аспекти проведення аналізу витрат на виробництво промислового підприємства. *Вісник Харківського*

національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна». 2024. № 106, 87-97. URL: https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-106-09

18. Омецінська І. Особливості формування витрат операційної діяльності за елементами. *Вісник економіки.* 2022. Вип. 4. С. 159–174.

19. Онищенко В., Марінова В. Внутрішній контроль як фактор ефективності інформаційної системи бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 40. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-60 (дата звернення 20.04.2026).

20. Овчарова Н.В., Кравченко О.В., Бобошко Р.М. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство.* 2021. Випуск 30. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-45.

21. Пасічник С.О., Меліхова Т.О. Адаптація сучасних методів управління витратами промислових підприємств в умовах післявоєнного відновлення економіки України. *Актуальні питання економічних наук*. № 12. DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.15815097.

22. Педченко, Н., Тітенко, Л., Мілька, А., Артюх-Пасюта, О., Тітенко, Ю. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2023. № 1 (107). С. 29-36. URL: https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-1-4 (дата звернення 15.03.2026).

23. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI, / Верховна Рада України. URL : http://zakon0.rada.gov.ua /laws/show/2755-17 (дата звернення 10.03.2026).

24. Пристемський О. Органіазційно-метоичні аспекти внутрішнього контролю витрат підприємства. *Scientific Collection «InterConf+»*, 2023. № 40 (183), С. 128–135. URL: https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.12.2023.011

25. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон ВРУ від 16.07.99р. №996-XIV. / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/996-14 (дата звернення 19.03.2026).

26. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства: наказ міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 653. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text (дата звернення 12.03.2026)

27. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та інструкції про його застосування : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text (дата звернення 14.03.2026).

28. Садовська І., Нагірська К. Організація управлінського обліку витрат на вирощування продукції рослинництва: аспекти професійного судження. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки.* 2022. № 4. С. 51–61.

29. Садовська, І., Нагірська, К., Тлучкевич, Н. Організація внутрішнього контролю логістичних витрат торговельного підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 65. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-100

30. Самодай, В., Донський, М., Гладун, М. Оптимізація управління логістичними витратами в діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 55. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-34

31. Сачинська Л.В., Неміш Ю.В., Самойлов Н.С. Оптимізація витрат у підприємницькій діяльності через логістичні стратегії: вплив на забезпечення економічної стійкості бізнес-структур. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2025. Випуск 45. С. 341-353.

32. Свиноус І., Гаврик О., Матула Т. Обліково-аналітичні аспекти управління витратами в сільськогосподарських підприємствах. *Економічний дискурс.* 2021. Випуск 1-2. С. 29–39.

33. Скорнякова Ю.Б. Витрати за імпортно-експортними контрактами: обліково-управлінський аспект. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. № 3 (77). С. 106-112.

34. Сухоносенко І., Гринь В. Теоретичні аспекти побудови обліку витрат на виробництво продукції рослинництва. *Економіка та суспільство*, 2021. Випуск 30. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-54.

35. Телічко Н.А., Дідур Г.І., Мельничук О.І. Сучасні інструменти контролінгу витрат у системі операційного, інвестиційного та стратегічного менеджменту. *Економіка та суспільство.* 2025. Випуск 78. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-106.

36. Тюпа О. О. Особливості облікового забезпечення формування витрат у сфері агробізнесу. *Цифровізація науки та сучасні тренди її розвитку: матеріали* IX Міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2026 р). м. Хмельницький. 2026 С. 47-49.

37. Хачатурян Б.О. Управління витратами в системі менеджменту конкурентоспроможності суб'єктів агробізнесу. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 1. С. 72-77.

38. Хачатурян, Б. О. Архітектоніка системи управління витратами в забезпеченні формування конкурентних переваг підприємств агробізнесу. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том 3. № 4. С. 67 75.

39. Хмелюк А.В., Міщенко Д.А. Організація обліку та контролю витрат на торговельно-виробничому підприємстві. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету.* 2024. № 2(9). С. 161 – 170.

40. Якименко-Терещенко Н.В., Жадан Т.А., Жук Є.А., Головенко М.О. Контроль витрат в системі аналітичного забезпечення управління підприємством. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)* 2021. № 3. С. 36-42.

41. Яловега Л. В., Верезуб О. В. Стратегічний управлінський облік у системі управління витратами агробізнесу: напрями інтеграції та розвитку. *Актуальні питання економічних наук*, 2025. Випуск 12. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.15791156.

42. Яновський Д.Л. Оптимізація витрат як елемент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Економічний журнал. Одеський політехнічний університет. 2021.* № 3(17). С. 87-95.

Д О Д А Т К И